

Ekonomisk jämförelse bland kvinnor och män med funktionsnedsättning

Delrapportering av ett regeringsuppdrag

Ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning

Delrapportering av ett regeringsuppdrag

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Avdelningen för social statistik och analys
701 89, Örebro
010-479 40 00

Förfrågningar Carolina Nordström
+46 (0)10 479 65 42
carolina.nordstrom@scb.se

Du får kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Vi vill dock att du uppger källa på följande sätt:
Källa: SCB, Ekonomisk jämställdhet bland personer med
funktionsnedsättning Delrapportering av ett regeringsuppdrag
Levnadsförhållanden övrigt 2024:1

Producer Statistics Sweden, Social Statistics and
Analysis
SE-701 89 Örebro, Sweden
+46 10 479 40 00

Enquiries Carolina Nordström
+46 10 479 65 42
carolina.nordstrom@scb.se

You may copy and otherwise reproduce the contents in this publication.
However, remember to state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, Ekonomisk jämställdhet bland personer med
funktionsnedsättning Delrapportering av regeringsuppdrag

ISSN: 0000-0000 (Online)
URN:NBN:SE:SCB-2024-LEOVRBR2401_pdf

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se
This publication is only available in electronic form on www.scb.se

Förord

Den här rapporten är en första delredovisning av regeringsuppdraget om framställning av statistik om ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning. Rapporten, som främst riktar sig till Regeringskansliet och berörda expertmyndigheter, syftar till att ge en lägesbeskrivning och visa på möjliga vägar framåt. För det ändamålet redovisas även viss ny statistik, inklusive en första tillämpning av det preliminära och registerbaserade mått på insatser relaterade till funktionsnedsättning som SCB utarbetat inom ramarna för ett annat regeringsuppdrag.

För genomförandet av uppdraget har Carolina Nordström och Åsa Vernby svarat. Samtidigt är det många inom SCB som har bidragit med kunskap och tid.

SCB i Januari 2024

Joakim Stymne
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
Uppdrag och genomförande	8
Bakgrund	8
Förutsättningar för genomförandet	9
En bakgrund till ämnet	11
Kort om jämställdhetspolitiken	11
Kort om funktionshinderspolitiken	13
Andra myndighetsrapporter om ekonomisk jämställdhet och funktionsnedsättning	15
Vad ska mätas och hur?	16
Befintlig statistik i korthet	25
Jämställdhetsstatistik	25
Statistik om funktionsnedsättning	26
Tidigare påtalade luckor i statistiken	28
Vad visar den befintliga statistiken?	30
Inkomster och arbetsmarknadsstatus	30
SAPF - En undersökning i förändring	35
Olika mått på funktionsnedsättning	38
Självupplevd diskriminering	40
Möjliga nya analyser av registerbaserad statistik	41
Inkomstskillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning	41
Skillnader i arbetsmarknadsstatus	48

Regressionsanalys av registerbaserad statistik.....	49
Möjliga nya jämställdhetsanalyser i SAPF.....	53
SAPF och jämställdhet: utfallsvariabler	53
SAPF och jämställdhet: bakgrundsvariabler	56
Till det fortsatta arbetet	57
Behandling av känsliga personuppgifter	57
Referenser.....	60
Bilaga 1 – Befintliga indikatorer för uppföljning av ekonomisk jämställdhet.....	64
Bilaga 2 – Frågor om funktionsnedsättning i urvalsundersökningar	66
Bilaga 3 – Registerbaserat mått.....	71

Sammanfattning

SCB har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på vilken statistik som kan användas, och vilka analyser som kan göras, för att beskriva ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning. Den här rapporten är den första delredovisningen inom uppdraget och riktar sig främst till Regeringskansliet och berörda expertmyndigheter.

Rapporten innehåller en beskrivning av den förförståelse av ämnet som varit vägledande för uppdragets genomförande samt av den statistik som finns idag. I korthet finns statistik om ekonomisk jämställdhet samlad inom jämställdhetsstatistiken, medan statistik om funktionsnedsättning är mer utspridd och avser delvis olika saker.

I framtida analyser av ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning skulle det registerbaserade måttet *personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning* (PIF) som är under utveckling av SCB kunna användas. Den här rapporten innehåller möjliga tillämpningar av ett sådant mått med avseende på inkomster och arbetsmarknadsstatus. Statistiken som redovisas är framför allt deskriptiv, dvs. i form av tabeller och diagram. En inledande ansats till multivariat analys på registerdata har dock genomförts inom uppdraget. Resultaten visar övergripande att det nya registerbaserade måttet är relevant i analyser av ekonomisk jämställdhet, men att dess tillämpningar ytterligare behöver utvärderas i samråd med användare och expertmyndigheter. För att det registerbaserade måttet ska kunna användas i framtida analyser av ekonomisk jämställdhet behöver även flera villkor som hänger samman med SCB:s möjligheter att hålla ett register över insatser relaterade till funktionsnedsättning, inklusive finansiering och rättsligt stöd vara uppfyllda.

En analys av registerbaserad statistik är inte tillräckligt; för analyser av ekonomisk jämställdhet är statistik från urvalsundersökningar fortfarande mycket viktig. I den här rapporten ingår därför också en översyn av statistik från undersökningen *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning* (SAPF), inklusive förslag till hur redovisningen möjligen skulle kunna förbättras ur ett jämställdhetsperspektiv. Vad gäller förutsättningar för multivariat analys inom SAPF är dessa oklara och kommer fortsatt att undersökas under 2024.

I korthet är de slutsatser som dragits, följande:

- Lämpliga inkomstmått för att följa ekonomisk jämställdhet över tid bedöms här primärt vara olika varianter av relativa mått. Sådana mått inbegriper här kvinnors inkomst uttryckt som andel av mäns dito för ett flertal inkomstvariabler inklusive nettoinkomst, olika spridningsmått samt ett mått relaterat till baskonsumtion. Bland dessa mått ingår både ett relativt och ett absolut fattigdomsmått.
- Ett fortsatt arbete med framställning av indikatorer för uppföljning av ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning förutsätter dels att SCB får ett förnyat uppdrag om det registerbaserade måttet PIF, dels att data från SAPF för 2023 finns tillgängligt.
- PIF förefaller tillföra relevant information för vissa analyser av ekonomisk jämställdhet. Det är samtidigt inte okomplicerat att följa över tid, då det till sin natur är ett rättighetsbaserat och därmed föränderligt mått. SCB planerar att, förutsatt att myndigheten har ett fortsatt uppdrag om framställning av PIF, undersöka möjliga tillämpningar ytterligare i samråd med användare och expertmyndigheter.
- Inom SAPF bör möjligheter undersökas för att i redovisningen inkludera fler AKU-variabler som är relevanta i analyser ur ett jämställdhetsperspektiv. Det handlar om ett mindre antal befintliga variabler som i dagsläget inte används i SAPF, men som ingår i Jämställdhetsstatistikens redovisning. Vad gäller jämställdhetsanalyser av SAPF avvaktas även ett arbete inom SCB om att utvärdera möjligheter till multivariat analys på surveydata.
- För att ny statistik om funktionsnedsättning ska kunna tas fram i syfte att framställa officiell statistik om jämställdhet behöver den av SCB tidigare föreslagna ändringen i bilaga till förordning (2001:100) om den officiella statistiken genomföras (som avser rätt att behandla känsliga personuppgifter om hälsa för framställning av jämställdhetsstatistik).
- Diskriminering följs i det här sammanhanget lämpligen upp med hjälp av för ändamålet särskilt utvecklade frågor i SAPF. Detta eftersom frågorna i SAPF både relaterar till en specifik diskrimineringsgrund; funktionsnedsättning, och till ett område som diskrimineringslagen omfattar; arbetsmarknaden, samtidigt som statistiken är könsuppdelad. Nämnas kan att det i dagsläget inte finns någon vedertagen definition av likvärdiga yrken för statistikändamål. Närmast inväntas slutredovisning från den statliga utredning som tillsatts angående nationell implementering av lönetransparensdirektivet.

Uppdrag och genomförande

SCB har fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på vilken statistik som kan användas, och vilka analyser som kan göras, för att beskriva ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning.¹ Den här rapporten utgör en första delredovisning och riktar sig primärt till Regeringskansliet och berörda expertmyndigheter.

Bakgrund

Sedan ett par år tillbaka har SCB ansvaret för undersökningen Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning (SAPF). SCB har tidigare, på uppdrag av Arbetsförmedlingen och dessförinnan Arbetsmarknadsstyrelsen, årligen genomfört undersökningen som en tilläggsundersökning till Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Innevarande års uppdrag finns beskrivet i SCB:s regleringsbrev och ska redovisas till regeringen i slutet av april 2024.

I februari 2022 lämnade Kommissionen för jämställda livsinkomster sitt slutbetänkande. Detta innehöll bland annat ett förslag om att SCB:s befintliga uppdrag om att genomföra undersökningarna om SAPF skulle utvidgas till att även inkludera en analys och uppföljning av ekonomisk jämställdhet. Kommissionen skrev att det behövs en analys av bland annat löneskillnader och andra inkomstskillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning. Detta för att väsentliga kunskapsluckor ska fyllas och den ekonomiska jämställdheten för målgruppen ska kunna följas över tid.²

Ovanstående mynnade så småningom ut i ett regeringsuppdrag till SCB som dock är vidare än att enbart omfatta statistik från SAPF. Av 2023 års regleringsbrev framgår att SCB ska ta fram förslag på vilken statistik som kan användas, och vilka analyser som kan göras, för att beskriva ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning. Statistiken och analyserna ska beskriva löneskillnader och andra inkomstskillnader och kunna följas över tid.

SCB skulle ursprungligen senast den 14 december 2023 lämna en delredovisning med förslag på vilken statistik som kan användas och vilka analyser som kan göras samt en beskrivning av redan tillgänglig statistik. Uppdraget ska därefter slutredovisas senast ett år därpå, den

¹ Uppdraget återfinns i SCB:s regleringsbrev för budgetåret 2023.

² SOU (2022:4). Sid.357–358.

12 december 2024. Den här rapporten utgör den första delredovisningen, som flyttats fram en och en halv månad till slutet av januari 2024. Detta i syfte att tillvarata synergier med ett annat regeringsuppdrag avseende statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning som finns beskrivet i efterföljande avsnitt.

Förutsättningar för genomförandet

Uppdraget avser både befintlig statistik och sådan som skulle vara möjlig att ta fram men som inte redovisas idag. Centralt är att det inte enbart handlar om att ta fram tabeller utan också om att utforska möjligheter till mer komplexa analyser. I korthet kan statistiken som behandlas i den här rapporten delas in i två övergripande delar; urvalsundersökningar respektive registerbaserad statistik. Dessa delar är sinsemellan olika. Det övergripande syftet med den här rapporten är att visa på framkomliga vägar för den fortsatta analysen och förutsättningar för det fortsatta arbetet.

Parallella regeringsuppdrag

Parallellt med föreliggande uppdrag pågår åtminstone ett par andra regeringsuppdrag vars genomförande och resultat påverkar det här uppdraget. Det handlar dels om regeringsuppdraget om statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning, dels om förändringar i undersökningen SAPF som genomförts under 2023 och där statistiken blir tillgänglig först under det första kvartalet av 2024.

Regeringsuppdrag om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning

Inom ramen för ett regeringsuppdrag om statistik om levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning³ har SCB haft i uppdrag att:

- utvärdera och ge förslag på eventuell justering av den definition av funktionsnedsättning som myndigheten föreslagit i sin avrapportering av regeringsuppdraget från 2019 avseende statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning.
- ta fram och redovisa statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning.
- fortsätta utvecklingsarbetet med att skapa ett mått över personer med funktionsnedsättning som är baserat på registeruppgifter.
- ta fram en rapport som belyser skillnader mellan olika mått som syftar till att mäta aktivitets- eller funktionsnedsättning.

³ Socialdepartementet (2021)

Uppdraget om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning slutrapporteras den 2024-01-31.⁴

Förändringar i undersökningen om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning

När ansvaret för SAPF övergick till SCB år 2021 påbörjades ett större utvecklingsarbete. En ny definition av funktionsnedsättning liksom ett antal nya frågor har tagits fram i SAPF. De nya frågorna handlar varannat år om diskriminering i arbetslivet och varannat år om stöd och anpassning i arbetslivet. Övriga förändringar i undersökningen var att AKU, till följd av att en ny ramlag trädde i kraft 1 januari 2021, bland annat fick en förändrad population. Förändringarna i SAPF de senaste åren har lett till att undersökningsåret 2023 blir det första som ger resultat som blir jämförbara med framtida år.

Betydelsen av ämneskunskap

Modellbyggnad och utmaningar med denna förklaras mer utförligt i ett senare avsnitt i rapporten. Inledningsvis konstateras helt kort att en förståelse av ämnet är nödvändig. De senaste åren har Myndigheten för delaktighet genomfört uppföljningar av funktionshinderspolitiken och Jämställdhetsmyndigheten har genomfört en fördjupad uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om ekonomisk jämställdhet. De båda myndigheterna har därutöver tillsammans utarbetat en rapport om ekonomisk jämställdhet för personer med funktionsnedsättning.

Känsliga personuppgifter

Framställning av statistik om funktionsnedsättning förutsätter behandling av känsliga personuppgifter. Inom regeringsuppdraget har känsliga personuppgifter behandlats i enlighet med §15 Lag (2001:99) om officiell statistik (LOS). Där klargörs att personuppgifter som avses i artikel 9.1 (känsliga personuppgifter) och artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas om det följer av föreskrifter som regeringen meddelar. En fortsättning som även inbegriper förändringar i den officiella statistiken förutsätter dock ändringar i bilaga till förordning (2001:100) om den officiella statistiken enligt tidigare hemställan och som finns beskrivet i slutet av den här rapporten.

⁴ SCB (2024:1-3)

En bakgrund till ämnet

Det här kapitlet innehåller en summering av underlag, rapporter och styrdokument, som varit av relevans för förståelsen av ämnet och de frågor uppdraget ämnar besvara.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att **kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv**.

Det finns även sex delmål:

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemanarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Kort om jämställdhetspolitiken

Den nationella jämställdhetspolitiken är sedan mitten av 1990-talet⁵ strukturerad utifrån ett övergripande mål och flera delmål. Målstrukturen uppdaterades senast 2017, bland annat genom nya delmål om jämställd hälsa respektive jämställd utbildning enligt regeringens skrivelse 2016/2017:10⁶. Skrivelsen tog avstamp i jämställdhetsutredningens slutbetänkande från 2015⁷.

Ekonomisk Jämställdhet

Delmålet om ekonomisk jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att vara ekonomiskt självständiga och kunna försörja sig själva och eventuella barn. Inom delmålet betonas även att ekonomisk jämställdhet bidrar till ekonomisk tillväxt genom att både kvinnors och mäns fulla potential tillvaratas och främjas.⁸

Målkommentar

I slutbetänkandet från en tidigare jämställdhetsutredning från 2005 introducerades så kallade målkommentarer i jämställdhetspolitiken. Strukturen lånades från författningskommentarer i lagstiftningsarbetet och kommentarerna rymmer tolkningar och definitioner av målen. I skrivelsen 2016/17:10 lyder målkommentaren för det andra delmålet som följer:

”Delmålet är ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Tyngdpunkten ligger på de ekonomiska villkoren för kvinnor och män som individer. Delmålet tar sikte på fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män och omfattar inkomster i form av lön och näringsverksamhet samt avkastning på kapital. Vidare omfattas ersättningar och bidrag från

⁵ Socialdepartementet (1994)

⁶ Socialdepartementet (2016)

⁷ SOU (2015:86)

⁸ Socialdepartementet (2016). Sid.16

transfereringssystemen samt effekter av skatter och avgifter. Begreppet ekonomisk självständighet innebär att kvinnor och män har samma möjligheter och villkor att försörja sig själva och sina eventuella barn. En utgångspunkt är att kvinnor och män ses som individuellt ansvariga för sin försörjning. Att skatter och socialförsäkringar är knutna till individen främjar en jämn fördelning av både betalt och obetalt arbete. Delmålet omfattar att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar när det gäller tillgången till arbete och att de ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Delmålet omfattar även företagande, att kvinnor ska ha samma möjligheter som män att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst. Det avlönade arbetet ska inte bara ge ekonomisk självständighet i förvärsaktiv ålder, utan också innebära ekonomisk trygghet och självständighet under pensionsåren.”⁹

I skrivelsen är utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten på arbetsmarknaden översiktligt beskriven¹⁰. Denna rymmer teman som är relevanta för jämställdhetsanalyser så som arbetskraftsdeltagande, arbetslöshet, sysselsättningsgrad, arbetstid, anknytningsgrad, sjukfrånvaro, den könssegregerade arbetsmarknaden, löner, pensioner, inkomster respektive tillgångar och skulder.

Kopplingar till övriga delmål

Ekonomisk jämställdhet hänger samman med de övriga delmålen. Inkomster påverkar, och påverkas av, individers hälsa och kan relateras till det obetalda hem- och omsorgsarbetet och till frågor om utbildning¹¹. Det finns även kopplingar till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra¹². Till exempel påvisade en tidigare studie från 2017 hur våldsutsatta kvinnors arbetsinkomster påverkades negativt¹³. När det gäller våld i nära relation ingår också ekonomiskt våld i *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*¹⁴ (Istanbulkonventionen).

Jämställdhetsintegrering som strategi

I Sverige är, sedan 1990-talet, jämställdhetsintegrering den huvudsakliga politiska strategin för att nå ett jämställt samhälle. Detta i kombination med särskilda jämställdhetsåtgärder¹⁵.

⁹ Socialdepartementet (2016). sid.75

¹⁰ Socialdepartementet (2016). Sid.16–25

¹¹ Se exv. Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019) och Socialdepartementet (2016)

¹² Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

¹³ IFAU (2017)

¹⁴ Europarådet (2011)

¹⁵ Regeringen (2023:1)

Jämställdhetsintegrering utgår från insikten om att jämställdhet skapas där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Därför måste jämställdhetsperspektivet integreras i alla beslutsprocesser av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.

År 2013 gav regeringen vissa statliga myndigheter i särskilt uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering. Satsningen på jämställdhetsintegrering i myndigheter har sedan dess utökats i etapper.¹⁶ Under perioden 2020–2025 har Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att stödja arbetet med jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter. För det arbetet är SCB en av flera utpekade stödmyndigheter.¹⁷

Uppföljningar av målen

Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att årligen redovisa och analysera resultat av åtgärder som olika aktörer; myndigheter och andra, vidtagit och som på olika sätt har bäring på de jämställdhetspolitiska delmålen, inklusive ekonomisk jämställdhet. Redovisningen görs i en årlig resultatrapport.¹⁸ Utöver denna redovisas även fördjupade analyser av delmålen utifrån ett cykliskt arbetssätt med uppdrag om uppföljningar av delmålen i myndighetens regleringsbrev. Den senaste uppföljningen av ekonomisk jämställdhet publicerades våren 2022 utifrån ett uppdrag i Jämställdhetsmyndighetens regleringsbrev för 2021.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå **jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.**

För att uppnå detta inriktas funktionshinderspolitiken mot fyra områden:

Principen om **universell utformning.**

Att **identifiera och åtgärda hinder för tillgänglighet.**

Att **utveckla individuella stöd och lösningar för individens självständighet.**

Att **förebygga och motverka diskriminering**

Kort om funktionshinderspolitiken

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är jämngammalt med delmålen för den nationella jämställdhetspolitiken och finns formulerat i proposition 2016/17:188. Målet är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Av propositionen framgår att målet även ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.¹⁹

Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken

År 2021 beslutade regeringen om en ny strategi för en systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken.²⁰ Strategin innebär att uppföljningen ska genomföras av 28 utpekade myndigheter och att Myndigheten för delaktighet ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet. Strategin som sträcker sig från 2021 till 2031 har

¹⁶ SCB (2022:3). Sid.12

¹⁷ Arbetsmarknadsdepartementet (2020)

¹⁸ Se Jämställdhetsmyndigheten (2023)

¹⁹ Socialdepartementet (2017)

²⁰ Regeringen (2021)

en längre uppföljningstid jämfört med tidigare strategi och rymmer särskilt utpekade prioriterade samhällsområden och myndigheter. De prioriterade områdena är arbete och försörjning, utbildning och livslångt lärande, transporter, kultur, hälso- och sjukvård samt tandvård, social välfärd och trygghet, bostad, byggd miljö och samhällsplanering.

Uppföljningar av strategin

Myndigheten för delaktighet presenterar årligen en uppföljningsrapport över arbetet med strategin. I rapporten för 2022 konstaterar de att det är en komplex uppgift att följa levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Levnadsvillkoren skiljer sig mycket åt beroende på funktionsförmåga och vilka funktionshinder som personer möter, något som samspelar även med exempelvis kön, ålder, socioekonomiska faktorer och med övriga diskrimineringsgrunder.

Uppföljningsrapporten visar att det trots många viktiga steg framåt för arbetet återstår flera viktiga utmaningar. Slutsatsen är att flera aktörer har svårt att tillämpa det funktionshinderspolitiska målet på sina kärnuppdrag.²¹ Liknande slutsatser har även dragits några år dessförinnan av Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten i en myndighetsgemensam kartläggning av utmaningar på vägen mot att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om ekonomisk jämställdhet när det gäller personer med funktionsnedsättning.²² Av rapporten framgår att arbetet med jämställdhetsintegrering i myndigheter inte inkluderat ett funktionshinderperspektiv i någon betydande utsträckning.²³

I den senaste uppföljningen skriver Myndigheten för delaktighet att det behövs en ökad kunskap om målgruppens förutsättningar för delaktighet, både för att få till stånd träffsäkra utvecklingsinsatser och för att kunna mäta effekten och resultatet av det arbete som görs.²⁴

²¹ Myndigheten för delaktighet (2023)

²² Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

²³ Detta med referens till en uppföljning som Jämställdhetsmyndigheten genomfört år 2018 av arbetet med jämställdhetsintegrering i myndigheter.

²⁴ Myndigheten för delaktighet (2023)

Andra myndighetsrapporter om ekonomisk jämställdhet och funktionsnedsättning

De senaste åren har Myndigheten för delaktighet genomfört uppföljningar av funktionshinderspolitiken och Jämställdhetsmyndigheten har genomfört en fördjupad uppföljning av delmålet Ekonomisk jämställdhet. De båda myndigheterna har därutöver tillsammans utarbetat en rapport om *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning*. Resultaten visar att det bland personer med funktionsnedsättning är en högre andel som har jämförelsevis låga inkomster, som är mer sårbara vid lågkonjunktur och inflation, som inte klarar oförutsedda utgifter eller, såsom i en tidigare analys av Folkhälsomyndigheten²⁵; har personliga erfarenheter av ekonomisk kris, jämfört med den övriga befolkningen.

Myndigheten för delaktighet skriver vidare att en stor andel personer med funktionsnedsättning är beroende av att det finns arbetsmarknadsstöd och socialförsäkringar för att ha en försörjning. Detta samtidigt som antalet mottagare av dessa ersättningar och stöd har minskat under de senaste åren.²⁶ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten skriver i sin gemensamma rapport från 2019 att ersättningsnivåerna i flera kompenserande stöd- och transfereringssystem i princip varit oförändrade i 20 år samtidigt som reallönerna för grupper med arbete ökat kraftigt, något som lett till att en växande andel människor med transfereringsinkomster lever under den relativa fattigdomsgränsen (uttryckt som 60 procent av medianinkomsten). Grupper som lyfts fram vad gäller särskilda ekonomiska utmaningar är personer med psykisk funktionsnedsättning, personer med insatser enligt LSS och personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld i nära relation.²⁷ En annan slutsats som dras är att unga med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland personer som påbörjat gymnasiestudier utan att avsluta dem. I rapporten, som bland annat bygger på statistik från SCB respektive Arbetsförmedlingen, pekar Myndigheten på delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten även på skillnader i arbetskraftsdeltagande, arbetslöshet och osäkra anställningar samt på skillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning vad gäller stödinsatser och deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.²⁸ Avslutningsvis ska nämnas att erfarenhet av kränkande särbehandling och diskriminering är viktiga aspekter i sammanhanget.

²⁵ Folkhälsomyndigheten (2015)

²⁶ Myndigheten för delaktighet (2023)

²⁷ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

²⁸ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

Vad ska mätas och hur?

Statistiska storheter bildas av mått som appliceras på variabler efter olika redovisningsgrupper, med avseende på avgränsade populationer och för olika referenstider. En intressestorhet är någonting som det finns ett intresse, ett behov, av att mäta. En målstorhet är i stället vad vi avser att mäta. Målstorheten formuleras med ändamålet att kunna uttala sig om intressestorheten även om dessa två inte alltid sammanfaller exakt. Skillnaderna mellan intressestorheter och målstorheter kan i ”vanlig” statistik vara ganska små. Det kan till exempel vara en liten del av intressepopulationen som lämnas utanför målpopulationen eller någon intressevariabel som inte ingår i statistikens målvariabler. För statistiska indikatorer är skillnaden mellan intresse- och målstorheter större. Det hänger i regel samman med att sakområdet är komplext och inte *direkt* mätbart. Så är till exempel fallet med *jämställhet* och *jämlikhet*.

Orden *indikator* eller *indikation* har betydelser som tecken och visare. En indikator kan peka på något eller peka åt ett håll. Ibland kan det behövas en större uppsättning tabeller som tillsammans ger en indikation om läget inom ett visst område. Både inom Eurostat och UNECE har beskrivningar av eller riktlinjer för framställning av indikatorer tagits fram²⁹. Här kan vi erfarenhetsmässigt konstatera att kriterier som återkommande förts fram i diskussioner om indikatorer nationellt ofta är snarlika kvalitetskriterierna för den officiella statistiken. Dessa är; relevans, noggrannhet, aktualitet, punktlighet, tillgänglighet och tydlighet, jämförbarhet och samstämmighet. I vissa sammanhang har det även förts fram önskemål om att indikatorer ska ha en *riktning* i relation till en *målnivå*. Om vi skulle tillämpa det sistnämnda kriteriet på indikatorer för uppföljning av jämställdhets- respektive funktionshinderspolitiken skulle dessa bli relativt få till antalet och heller inte vara särskilt täckande. Indikatorerna som vi här kommer att få anledning att diskutera behöver värderas i sin egen rätt, men också som en del i ett större system av indikatorer utifrån den tillämpning av begreppet *indikator* som mycket kortfattat lämnats ovan.

Att mäta ekonomisk jämställdhet

Jämställdhetspolitikens andra delmål säger att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Att följa upp just *möjligheter* och *villkor* är samtidigt svårt. När det gäller formella juridiska rättigheter följs dessa upp inom ramarna för den statistiska

²⁹ Se Eurostat (2014), Eurostat (2017:1), Eurostat (2017:2) respektive UNECE (2019)

uppföljningen av Agenda 2030. Där konstateras att Sverige, övergripande och med avseende på de områden som ingår i uppföljningen, har ett juridiskt ramverk som främjar jämställdhet.³⁰ Samtidigt; att diskriminering på grund av kön inte är tillåtet innebär inte att sådan inte förekommer. Det finns därutöver skillnader mellan kvinnors och mäns levnadsvillkor som inte beror på diskriminering i lagens mening, men som hänger samman med att villkor och möjligheter inte nödvändigtvis är samma i den bemärkelse som delmålet tar sikte på. Medan lagstiftningen handlar om villkor och möjligheter, avser statistiken däremot ”utfall”. Utfallet för en grupp är dock inte enbart ett resultat av villkor och möjligheter; även andra aspekter påverkar. Därför undersöks ofta utfallet med avseende på olika variabler som hänger samman med ekonomisk jämställdhet, såsom storleken på olika inkomstslag eller könsfördelningen i olika yrken. Det finns med andra ord en skillnad mellan intressestorheten *Ekonomisk jämställdhet* och de olika enskilda målstorheterna. Samtidigt kan vi ändå, med hjälp av en större uppsättning indikatorer med olika målstorheter, säga något i relation till vår intressestorhet.

Variabeln kön och könsuppdelad statistik

I den officiella statistiken används i regel den binära registervariabeln som avser juridiskt kön. Så är även fallet i de källor som används i den här rapporten, så som registerbaserad statistik om befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS) respektive inkomster och transfereringar, men också i urvalsundersökningar så som SAPF och Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF).

Idag finns det flera olika krav på könsuppdelning av statistik³¹. Det första kravet på könsuppdelning av individbaserad officiell statistik tillkom för knappt 30 år sedan. Idag finns kravet i den 14 § förordning (2001:100) om den officiella statistiken och lyder; ”Individbaserad officiell statistik skall vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta”. Under åren har tolkningen av paragrafens centrala begrepp varit föremål för diskussion. Tolkningarna har tidigare varierat, inte enbart mellan statistikansvariga myndigheter utan ibland även inom en och samma myndighet. SCB har inte föreskriftsrätt för den 14 §, men har tagit fram riktlinjer för tillämpning och uppföljning som fastställdes av SCB:s generaldirektör våren 2019³².

³⁰ Se tidigare statistiska uppföljningar av Agenda 2030 (t.ex. SCB (2022:1), respektive SCB (2022:2))

³¹ Vilka dessa är och (o)likheter mellan de olika kraven finns översiktligt beskrivna i rapporten Könsuppdelad statistik – återrapportering av ett regeringsuppdrag (SCB (2023:1)).

³² [Riktlinjer och stöd vid tillämpningen av 14 § statistikförordningen](#)

Att mäta funktionsnedsättning

Enligt Socialstyrelsens termbank är en funktionsnedsättning en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga och ett funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.³³

Det finns ingen etablerad definition av funktionsnedsättning för statistikändamål, varken nationellt eller globalt. Intressepopulationen *personer med funktionsnedsättning* varierar med sammanhang och frågeställning varmed även målpopulationen gör det. Ett sätt att mäta funktionsnedsättning är att i en urvalsundersökning ställa en eller flera frågor till urvalspersoner eller till någon som svarar för urvalspersonens räkning. En sådan fråga kan till exempel handla om huruvida personen uppfattar sig ha en funktionsnedsättning eller inte³⁴. Det går även att använda ett batteri med frågor som är formulerade för att mäta olika svårigheter eller hinder i livet, där svarsalternativen ofta finns på en skala från inga till mycket omfattande svårigheter. Med utgångspunkt i en sådan fråga kan funktionsnedsättning definieras utifrån förekomst av omfattande svårigheter.³⁵

Beroende av vilken typ av frågor som används kan andelen av befolkningen som räknas till gruppen personer med funktionsnedsättning variera kraftigt. Det påverkar också möjligheten att jämföra statistik som bygger på olika undersökningar. Det är avgörande att i redovisning av statistik vara tydlig med vilken definition som tillämpas. Vidare är det viktigt att känna till att funktionsnedsättningar är mer förekommande i den äldre delen av befolkningen. Därför kan det vara lämpligt att statistik som redovisas efter funktionsnedsättning också redovisas efter åldersgrupper eller kontrollerar för ålder på annat sätt. Nedan finns kortfattat beskrivet olika frågekonstruktioner som används för att avgränsa gruppen med funktionsnedsättning. I bilaga 2 finns en mer utförlig beskrivning som utgår från olika undersökningar som innehåller frågor om funktionsnedsättning.

Nationell fråga om funktionsnedsättning

SCB tog under 2022 fram ett förslag på en fråga som kan användas i undersökningar där syftet är att avgränsa gruppen personer med funktionsnedsättning genom att ställa *en* fråga. Från och med år 2023 används frågan i ULF respektive i undersökningen SAPF.³⁶

³³ Socialstyrelsens (2023:1)

³⁴ Ett exempel på en sådan fråga finns i SCB (2022:5)

³⁵ Ett exempel på en sådan konstruktion är hur funktionsnedsättning definieras i ULF som en sammansättning av flera frågor, se SCB (2022:4).

³⁶ Se SCB (2022:5)

Internationellt jämförbart mått

Washington Group short set on functioning innehåller sex frågor om olika svårigheter som personer kan ha. Utifrån svar på frågorna avgränsas gruppen personer med en nedsatt funktionsförmåga inom ett eller flera områden (syn, hörsel, rörlighet mm) och definieras som att ha en funktionsnedsättning. Washington Group (WG) är en arbetsgrupp inom FN, vilket innebär att frågorna är internationellt harmoniserade. I Sverige ställs frågorna i ULF.³⁷

Mått på aktivitetsnedsättning

GALI (Global activity limitation instrument) innehåller två frågor om en person, på grund av hälsoproblem, har svårt att delta i aktiviteter eller klara av sysslor som folk i allmänhet gör. Frågorna är internationellt harmoniserade och används i ett flertal europeiska länder. I Sverige används de till exempel i ULF och i AKU, undersökningar som är harmoniserade inom EU. I Befolkningens it-användning (BITA) används den ena GALI-frågan. GALI ligger även till grund för indikator 5.24 bland indikatorerna för uppföljning av den nationella jämställdhetspolitiken. Indikatoren avser antalet återstående levnadsår med eller utan nedsatt aktivitetsförmåga. Det har kommit synpunkter på att GALI kopplar funktionsnedsättning till hälsa, eller hälsoproblem, medan det inte nödvändigtvis är så att personer som har en funktionsnedsättning ser det som ett hälsoproblem. Samtidigt ses funktionsnedsättning i regel som en uppgift om hälsa enligt dataskyddsförordningen och räknas därför som känslig personuppgift.

Registerbaserat mått på insatser relaterade till funktionsnedsättning

Urvalsundersökningar till individer medför både en ekonomisk kostnad och en uppgiftslämnarbörla. Detta tillsammans med sjunkande svarsfrekvenser gör att gruppen personer med funktionsnedsättning blir liten. Sammantaget medför det begränsade möjligheter att använda uppgiften om funktionsnedsättning i urvalsundersökningar för att redovisa mer detaljerad statistik indelad på till exempel kommuntyp eller ålder och kön.

Det finns ett behov av att komplettera urvalsundersökningarnas mått på funktionsnedsättning i en registerbaserad befolkningstäckande ansats, inte minst sedan regeringen presenterade en ny strategi för funktionshinderspolitiken under 2021.³⁸ Den nya strategin ska gälla under en 10-årsperiod och har stort fokus på uppföljning vilket torde medföra en efterfrågan på ett befolkningstäckande mått att använda som bakgrundvariabel för att avgränsa en population med funktionsnedsättning.

³⁷ SCB (2022:4)

³⁸ Regeringen (2021)

Inom ramen för ett regeringsuppdrag om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning har SCB utarbetat ett förslag på ett mått över personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning baserat på registeruppgifter. Målet med ett sådant mått är att det ska vara befolkningstäckande och kunna användas som bakgrundvariabel när statistik produceras. Det är inte möjligt att, via register, identifiera alla personer som har en funktionsnedsättning. Målsättningen är därför att måttet ska omfatta personer som har en insats relaterad till funktionsnedsättning. Uppdraget slutrapporteras samtidigt med detta, i januari 2024.³⁹

Att mäta diskriminering

I det här uppdraget ingår uttryckligen två diskrimineringsgrunder; kön och funktionsnedsättning, samt hur de samvarierar med avseende på förutsättningar och levnadsförhållanden. Frånvaro av diskriminering är en grundförutsättning för såväl jämställdhet som jämlikhet. Samtidigt är det en relativt hög andel av kvinnor och män med funktionsnedsättning som uppger att de utsatts för någon form av diskriminering⁴⁰.

Begreppet diskriminering definieras olika i olika akademiska discipliner. I rapporten *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning* jämförs begreppsanvändningen utifrån ett juridiskt, ett sociologiskt och ett nationalekonomiskt perspektiv.⁴¹ Ordet diskriminering brukar i vardagligt tal ofta användas om orättvis behandling av olika slag. Enligt Diskrimineringsombudsmannen är diskriminering när en person blir missgynnad eller kränkt samtidigt som det finns ett samband mellan behandlingen och minst en av de sju diskrimineringsgrunderna.⁴² För att det vidare ska vara diskriminering enligt diskrimineringslagen så måste det handla om en av de former av diskriminering som beskrivs i lagen och det måste ha skett inom ett av de samhällsområden där lagen gäller.⁴³ Formerna av diskriminering är; direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier och sexuella trakasserier respektive instruktioner att diskriminera.

³⁹ Se Socialdepartementet (2021) respektive SCB (2024:1-3)

⁴⁰ SCB (2023:2)

⁴¹ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

⁴² Diskrimineringsgrunderna är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder.

⁴³ Samhällsområdena där lagen gäller är arbetslivet, utbildning, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesbehörighet, medlemskap i vissa organisationer, varor och tjänster samt bostäder, anordnande av allmän sammankomst eller offentlig tillställning, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och färdtjänst samt bidrag för bostadsanpassning, socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkring, statligt studiestöd, värn- och civilplikt.

Självupplevd diskriminering

Ett sätt att mäta diskriminering är att fråga respondenter om egna upplevelser. Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten skriver, med referens till en äldre rapport av Diskrimineringsombudsmannen, att sådana frågor kan vara relativt träffsäkra mått på diskriminering enligt diskrimineringslagens definition förutsatt att det finns en tydlig koppling till en specifik diskrimineringsgrund och till en situation som ingår i de samhällsområden som lagen omfattar⁴⁴.

I SAPF som genomfördes under 2022 finns frågor som behandlar upplevd diskriminering och som ställts till personer som uppgett att de har en funktionsnedsättning.⁴⁵ Frågorna i SAPF kan kopplas till såväl en specifik diskrimineringsgrund; funktionsnedsättning, som till situationer som omfattas av diskrimineringslagen. Följande frågor ställs som en fördjupning vartannat år:

- Har du någon gång upplevt att du på grund av din funktionsnedsättning inte fått ett jobb som du hade tillräckliga meriter för?
- Har du någon gång upplevt att du på grund av din funktionsnedsättning blivit förbigången då du sökt en högre tjänst?
- Har du någon gång upplevt att du på grund av din funktionsnedsättning blivit uppsagd eller avskedad?
- Har du någon gång upplevt att chefer eller arbetskamrater mobbat, kränkt eller trakasserat dig för att du har en funktionsnedsättning?

I Arbetsmiljöundersökningen ställer Arbetsmiljöverket vartannat år en fråga om respondenten upplevt diskriminering. Frågan lyder:

- Upplever du att du på din arbetsplats är utsatt för diskriminering på grund av ...
 - a) ...kön?
 - b) ...könsidentitet eller könsuttryck?
 - c) ...etnisk tillhörighet?
 - d) ...religion eller annan trosuppfattning?
 - e) ...funktionsnedsättning?
 - f) ...sexuell läggning?
 - g) ...ålder?

⁴⁴ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019)

⁴⁵ I 2022 års SAPF var det personer som svarat ja på frågan 'Har du någon fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning?'.

Strukturell diskriminering

Ett annat sätt att mäta diskriminering, om frågan gäller att visa aspekter av strukturell diskriminering, är att omvänt utgå från vilka personer som har ett sämre ”utfall” och sedan klassificera dem efter en eller flera diskrimineringsgrunder.⁴⁶ Man behöver då beakta att skillnader i levnadsförhållanden inte behöver vara ett resultat av diskriminering, åtminstone inte diskriminering i lagens mening.

Den här rapporten handlar om ekonomisk jämställdhet. När det gäller inkomstskillnader mellan kvinnor och män skriver Medlingsinstitutet att en betydande del av dessa kan förklaras av skillnader i löneinkomst⁴⁷. Löneinkomsten är i sin tur resultatet av såväl lönen som den arbetade tiden där kvinnor ligger lägre i lön och har färre arbetade timmar jämfört med män⁴⁸. Samtidigt kan den officiella lönestatistiken inte ge svar på i vilken utsträckning löneskillnaderna mellan kvinnor och män beror på diskriminering i lagens mening. Inom yrken kan det fortfarande finnas skillnader som inte återspeglas i statistiken. När det gäller vad som brukar kallas för *värdediskriminering*, det vill säga strukturella skillnader i lön mellan kvinnodominerade yrken och mansdominerade yrken som bedöms vara likvärdiga, går det heller inte att utifrån den officiella lönestatistiken avgöra om ett yrke är likvärdigt med ett annat eller inte.⁴⁹

Det sistnämnda resonemanget tål här att fördjupas. Lönesegregering kan beskrivas på olika sätt. Den könssegregerade arbetsmarknaden kan till exempel beskrivas i termer av vertikal respektive horisontell segregering⁵⁰. Kvinnor och män arbetar i stor utsträckning i olika yrken och olika sektorer samtidigt som de dessutom finns på olika positioner i ett och samma yrke⁵¹.

Av diskrimineringslagen framgår att ett arbete är att betrakta som likvärdigt med ett annat arbete om de krav som arbetet ställer och dess natur kan anses ha lika värde som det andra arbetet. Bedömningen av vilka krav som arbetet ställer ska göras genom att beakta kriterier som kunskap och färdigheter, ansvar och ansträngning. Vid bedömning av arbetets natur ska särskilt arbetsförhållanden beaktas.⁵²

I dagsläget finns det inte något vedertaget sätt för att göra statistiska analyser av vad som benämns som horisontell lönesegregering,

⁴⁶ Läs mer i Manga et al (2022)

⁴⁷ Medlingsinstitutet (2023:2)

⁴⁸ Medlingsinstitutet (2023:2)

⁴⁹ Medlingsinstitutet (2023 :1)

⁵⁰ Se SOU 2015:50, SOU 2015 :86, SOU 2020:46 och SOU 2022 :4

⁵¹ SOU 2015:50, sid.56

⁵² Se Lag (2016 :828) om ändring i diskrimineringslagen

inklusive jämförelser av lön mellan likvärdiga arbeten. I sitt slutbetänkande beskriver Kommissionen för jämställda livsinkomster olika aspekter av att försöka mäta horisontell segregering.⁵³ Diskussionen i betänkandet utgår bland annat från remissvar till ett förslag som lämnades i Jämlikhetskommissionens betänkande om att uppdra åt Medlingsinstitutet att redovisa beräkningar av den horisontella lönesegregeringen. Förslaget omnämner möjligheten att nyttja den metod som några år tidigare utvecklats av Delegationen för jämställdhet i arbetslivet (JA-delegationen)⁵⁴, en metod som kommit att kallas JA-modellen. Delegationen för jämställdhet i arbetslivet beskriver JA-modellen som ett försök att värdera likvärdighet mellan olika yrken. Modellen bygger på en metod för arbetsvärdering som Analys Lönelots utvecklat och som tidigare använts av Diskrimineringsombudsmannen i bedömningar av likvärdighet mellan arbeten.^{55, 56}

I ett remissvar till Finansdepartementet, angående förslaget som Jämlikhetskommissionen lämnat om att uppdra åt Medlingsinstitutet att redovisa beräkningar av den horisontella lönesegregeringen, framförde Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) att det vetenskapliga stödet för metoden i fråga var oklart och att det därför inte var uppenbart vad den skulle tillföra⁵⁷. Även Medlingsinstitutet avstyrkte Jämlikhetskommissionens förslag och framförde ett flertal argument därtill. Ett av argumenten handlade om svårigheterna i att förena den svenska modellen där parterna råder över lönebildningen med ett system där en statlig myndighet bedömer vilka yrken som är att betrakta som likvärdiga och vilka som inte är det⁵⁸. Efter detta har lönetransparensdirektivet antagits inom EU och en statlig utredning om dess införande i Sverige har tillsatts. Utredningen, till vilken expertis från bland andra Medlingsinstitutet knutits⁵⁹, har slutredovisning i slutet av maj 2024.

För att summera räcker den officiella statistiken tillsammans med SAPF till att redovisa självupplevd diskriminering som har samband med funktionsnedsättning och som skett på arbetsmarknaden. Att enbart utifrån lönestatistiken uttala sig om strukturell diskriminering är inte möjligt i skrivande stund. Däremot går det att se om utfallet med

⁵³ SOU 2022:4. Sid.227-229, 247-248

⁵⁴ Se SOU 2020:46, Sid. 638

⁵⁵ Se SOU 2015:50, sid.372

⁵⁶ Samma metod för arbetsvärdering ligger till grund för den indikator för likvärdigt arbete som föreslås i en bilaga till Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av ekonomisk jämställdhet från 2022. Se Johansson, Lena (2022).

⁵⁷ IFAU (2021)

⁵⁸ Se Medlingsinstitutet (2021)

⁵⁹Se [Bistår med expertis om löneskillnad - Medlingsinstitutet \(mi.se\)](https://www.mi.se/Bistår-med-expertis-om-löneskillnad)

avseende på viktiga aspekter av ekonomisk jämställdhet ser olika ut för olika grupper.

Begreppsanvändning

För att synliggöra behovet av att mäta och för att mäta behöver vi avgränsa och definiera. Det innebär alltid en risk att olika former av utsatthet då tillskrivs egenskaper hos den utsatte i stället för de yttre omständigheter som är de faktiska orsakerna. Ett tydligt exempel på detta är frågorna om diskriminering i SAPF. Dessa är idag formulerade som om funktionsnedsättningen vore orsaken till diskrimineringen, när det i stället handlar om orsaker hos den diskriminerande parten. Att frågorna är formulerade som de är beror på att man inte funnit alternativa formuleringar som mättekniskt fungerar likvärdigt eller bättre i relation till syftet; att mäta självupplevd utsatthet för diskriminering som har samband med funktionsnedsättning.

Ett annat exempel avser den översyn som Arbetsförmedlingen har genomfört av termen *nedsatt arbetsförmåga* inom arbetsmarknadspolitiken. Detta mot bakgrund av att det inom funktionshindersrörelsen funnits en kritik mot begreppet, bland annat för att det ansetts vara nedsättande och sakna förklaringskvalitet, i synnerhet på individnivå. Dock fann Arbetsförmedlingen det svårt att identifiera en ersättande term och skriver att språkbruket istället behöver varieras efter enskilda situationer.⁶⁰ I Arbetsförmedlingens, och SCB:s, statistik används termen för att avgränsa en grupp personer. I statistiken behövs ett begrepp som kan användas på gruppnivå, och ett alternativt sådant har inte föreslagits i samband med den utredning som Arbetsförmedlingen gjort. Det finns dock inte någon vedertagen och myndighetsgemensam definition av nedsatt arbetsförmåga.

⁶⁰ Arbetsförmedlingen (2018)

Befintlig statistik i korthet

SCB har sedan mitten av 1980-talet publicerat statistik om jämställdhet och ett decennium därpå, 1994, uppgick jämställdhetsstatistiken i den officiella statistiken. Statistik om funktionsnedsättning har också funnits i flera decennier – ULF har till exempel genomförts sedan 1970-talet och innehållit olika frågor om funktionsnedsättning, och SAPF har genomförts med olika frågor och varierande regelbundenhet sedan 1990-talet. Samtidigt som statistiken utvecklats och förändrats under åren har analyser av jämställdhet respektive levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning tenderat att göras var för sig och utan att inkludera båda perspektiven samtidigt. Statistik om personer med funktionsnedsättning ska förvisso så långt möjligt redovisas könsuppdelad⁶¹, vilket är nödvändigt, men inte tillräckligt, för att möjliggöra jämställdhetsanalyser. För det sistnämnda behöver statistiken också belysa frågor som är relevanta ur ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsstatistik

Inom den officiella jämställdhetsstatistiken publicerar SCB *På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet* vartannat år. Fickboken utkom för första gången 1984 och har sedan dess utgjort förlaga för liknande publikationer runt om i världen och även på regional nivå i Sverige. Sedan drygt tio år tillbaka publicerar SCB också indikatorer för uppföljning av jämställdhetspolitiken. Bakgrunden till detta var flera regeringsuppdrag, som i sin tur bland annat utgick från att slutbetänkandet *Makt att forma samhället och sitt eget liv* (SOU 2000:66), konstaterat att uppföljningen av den nationella jämställdhetspolitiken var bristfällig⁶². För indikatorerna inom delmål 1 (En jämn fördelning av makt och inflytande), delmål 2 (Ekonomisk jämställdhet), delmål 4 (En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet) och delmål 6 (Mäns våld mot kvinnor ska upphöra) som togs fram år 2010 var *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (Prop. 2005/06:155) ursprungligen en viktig utgångspunkt⁶³. Indikatorerna inom delmål 3 (Jämställd utbildning) och delmål 5 (Jämställd hälsa) som togs fram 2018 utgår från beskrivningarna i *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr

⁶¹ För individbaserad officiell statistik finns det sedan mitten av 1990-talet ett förordningsreglerat krav på att den ska redovisas efter kön om det inte finns särskilda skäl mot det. Idag finns kravet i 14§ förordning (2001:100) om den officiella statistiken. Behovet av att könsuppdelas också sådan individbaserad statistik som inte är officiell lyftes bland annat i SCB:s plan för jämställdhetsintegrering (SCB (2016)).

⁶² Utbildningsdepartementet (2013)

⁶³ Näringsdepartementet (2006)

2016/17:10)⁶⁴. För att svara mot den tilltagande efterfrågan på att inkludera fler variabler än kön i jämställdhetsanalyser arbetar SCB, i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten, med att se över behovet av att inkludera fler variabler och indelningar i indikatorerna för uppföljning av jämställdhetspolitiken. En förteckning över samtliga tabeller som ingår i uppföljningen av ekonomisk jämställdhet återfinns i bilaga 1.

Statistik om funktionsnedsättning

Befintlig statistik om funktionsnedsättning finns inte i någon samlad form hos SCB på samma sätt som jämställdhetsstatistiken. Frågor om funktionsnedsättning ställs dock i ett flertal urvalsundersökningar, men med sinsemellan olika definition av funktionsnedsättning. Exakta frågeformuleringar finns i bilaga 2.

Undersökningarna av levnadsförhållanden

Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) har innehållit frågor om funktionsnedsättning sedan starten 1975, men frågorna har varierat och inga frågor har ställts på samma sätt fram till idag. Inom ramen för ett regeringsuppdrag har SCB sett över definitionen av funktionsnedsättning i ULF samt tagit fram och redovisat statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning.⁶⁵ Efter delrapporteringen av uppdraget har den nationella frågan om funktionsnedsättning justerats ytterligare och sedan 2023 års undersökning används den fråga som även är SCB:s rekommenderade enfrågelösning; *Har du någon funktionsnedsättning? Det kan till exempel vara en fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.*^{66,67} I ULF ingår också ytterligare frågor om funktionsnedsättning eller nedsatt aktivitetsförmåga som bland annat kan användas i internationella jämförelser.⁶⁸

Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning

Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning (SAPF) är en undersökning som görs som ett tillägg till AKU. SCB har sedan 1990-talet genomfört undersökningar inom detta område på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Innehåll och upplägg av undersökningen har dock varierat över tid. Från och med år 2021 flyttades ansvaret för undersökningen över helt till SCB. Inför 2022 års undersökning genomfördes ett större utvecklingsarbete, vilket gör att resultaten från 2022 års undersökning inte är jämförbara med

⁶⁴ Socialdepartementet (2016)

⁶⁵ Socialdepartementet (2021)

⁶⁶ SCB (2022:4)

⁶⁷ SCB (2022:5)

⁶⁸ WG Short set respektive GALI

föregående års undersökningar.⁶⁹ Inför 2023 års undersökning gjordes frågan om funktionsnedsättning återigen om och är nu formulerad på samma sätt som den nationella frågan i ULF.⁷⁰ Från och med april 2024 kommer statistik årligen att publiceras som visar sysselsättning och arbetslöshet för personer med funktionsnedsättning samt personer med funktionsnedsättning som uppger att de har en nedsatt arbetsförmåga. Vartannat år publicerar SCB statistik om utsatthet för diskriminering i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning baserad på fördjupningsfrågor i SAPF. Vartannat år handlar fördjupningsfrågorna istället om behov av stöd och anpassning i arbetslivet. Dessa frågor ställs till personer som uppgett att de har en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga.

Övrig SCB-statistik

Befolkningens it-användning (BITA) är SCB:s undersökning om internetanvändning och it-användning hos privatpersoner och ingår i Sveriges officiella statistik. Från och med 2022 års undersökning ställs en fråga om funktionsnedsättning vartannat år.⁷¹ Statistik från undersökningen redovisad för gruppen med funktionsnedsättning kommer att finnas i SCB:s statistikdatabas från och med 2024.

Övrig återkommande officiell statistik

Bland övrig nationell statistik om funktionsnedsättning hos andra statistikansvariga myndigheter kan nämnas att Arbetsmiljöverkets Arbetsmiljöundersökning (AMU) som publiceras vartannat år innehåller frågor om funktionsnedsättning.⁷² Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor (HLV) har genomförts årligen 2004–2016, därefter vartannat år, med undantag av en extra omgång under 2021 med anledning av pandemin. I HLV finns frågor om funktionsnedsättning och resultaten publiceras i databasen Folkhälsodata.⁷³ Brottsförebyggande rådet har också på uppdrag av regeringen sett över möjligheterna att inkludera bakgrundsinformation kopplat till sådana diskrimineringsgrunder som inte sedan tidigare ingår, däribland funktionsnedsättning, i den Nationella trygghetsundersökningen (NTU)⁷⁴.

⁶⁹ SCB (2023:2)

⁷⁰ SCB (2022:5)

⁷¹ Frågan om funktionsnedsättning är den så kallade GALI-frågan 'Har du, på grund av något långvarigt hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör?'

⁷² Arbetsmiljöverket (2022)

⁷³ [Folkhälsodata Folkhälsomyndigheten](#)

⁷⁴ Brottsförebyggande rådet (2022)

Tidigare påtalade luckor i statistiken

Det här uppdraget har sitt ursprung i ett förslag från Kommissionen för jämställda livsinkomster. Enligt kommissionen saknades i stort uppföljningar och analyser av den ekonomiska jämställdheten för personer med funktionsnedsättning. Kommissionen skriver bland annat att uppföljningen bör omfatta löneskillnader och andra inkomstskillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning⁷⁵, samt vidare att; ”Vår bedömning är att analysen inte enbart bör vara en deskriptiv redogörelse av könsuppdelad statistik, utan även innehålla en regressionsanalys över hur olika faktorer samvarierar med löneskillnaden.”⁷⁶

Då valet av modell bör utgå från frågeställningen, och inte vice versa, får det på förhand vara osagt vilken typ av modellering som kan vara aktuell. Vad som ändå får anses vara tydligt är att behovet som kommissionen uttrycker i någon mån handlar om att i analysen kontrollera för vissa faktorer. Vilka faktorer det rör sig om blir kanske tydligast i relation till kommissionens förslag om fler analyser av löner och inkomster där registervariabler såsom födelseregion, vistelsetid, yrke, sektor och bransch ingår.⁷⁷ Kommissionen nämner också ett behov av att inkludera fler diskrimineringsgrunder i analysen. En beskrivning av möjliga relevanta variabler finns i betänkandet i anslutning till det förslag som kommissionen lämnar om återkommande analyser av skillnader i löneinkomster och andra inkomster mellan kvinnor och män. Förslaget mynnade ut i ett regeringsuppdrag till Medlingsinstitutet som slutredovisades i början av sommaren 2023. Resultaten från Medlingsinstitutets uppdrag, som genomförts i samverkan med SCB, är sålunda av betydelse för genomförandet av det här uppdraget.

Det är inte enbart Kommissionen för jämställda livsinkomster som belyst luckor i statistiken, eller kommit med medskick till analyser av ekonomisk jämställdhet. I Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av ekonomisk jämställdhet betonas betydelsen av att inkludera ett intersektionellt perspektiv i analysen. Av uppföljningen av utvecklingen mot ekonomisk jämställdhet, där Jämställdhetsmyndigheten i relevanta delar också samverkat med just Kommissionen för jämställda livsinkomster, framgår att uppföljningar av det andra delmålet genomgående bör inkludera ålder, eventuell förekomst av barn och jämförelser mellan in- och utrikes födda.⁷⁸

⁷⁵ SOU (2022:4), Sid.255

⁷⁶ SOU (2022:4), Sid.256

⁷⁷ Se SOU (2022:4), Sid 251–253

⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2022)

Ytterligare statistikbehov finns beskrivna i den rapport om ekonomisk jämställdhet för personer med funktionsnedsättning som Jämställdhetsmyndigheten skrivit tillsammans med Myndigheten för delaktighet. Delar av rapporten avser specifikt SAPF, inom vilken frågeställningar sedan dess justerats i samverkan med just Myndigheten för delaktighet. Rapporten från Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten innehåller även mer detaljerade beskrivningar av luckor i statistiken, så som statistik om arbetsvillkor, förekomst av trakasserier och andra strukturella hinder. Då dessa avser framställning av nya data, snarare än nya analyser av befintliga data, behandlas just dessa frågor inte vidare i den här rapporten.

Vad visar den befintliga statistiken?

Inkomster och arbetsmarknadsstatus

I juni 2023 redovisade Medlingsinstitutet resultatet av ett regeringsuppdrag om inkomstskillnader mellan kvinnor och män⁷⁹ – ett uppdrag som genomförts i samverkan med SCB. Medlingsinstitutet skriver att resultaten de redovisar ska ses som en startpunkt och inte som en slutpunkt. Rapporten ger en grundläggande beskrivning som är tänkt att öppna upp för många olika fördjupningar⁸⁰. En sådan fördjupning är temat för den här rapporten; ekonomisk jämställdhet bland kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Nettoinkomst som utgångspunkt i analysen

En utgångspunkt i Medlingsinstitutets rapport om inkomstskillnader mellan kvinnor och män är en indikator som jämställdhetsstatistiken årligen uppdaterar sedan drygt tio år tillbaka. Indikatorn har benämningen *Tabell 2.1. Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst* och finns egentligen i två utföranden med olika åldersgrupper. Den ursprungliga idén bakom indikatorn kommer från Anita Nybergs⁸¹ bidrag till forskarrapporterna i den jämställdhetspolitiska utredningen från 2005⁸². Nettoinkomsten är detsamma som individuell disponibel inkomst.

Tabell 2.1 är omfattande och kanske därför inte vad många förknippar med indikatorer. Samtidigt summerar den till en totaluppgift som avser kvinnors nettoinkomst uttryckt som en andel av mäns dito. Det sistnämnda är också en indikator som har använts nationellt i den statistiska uppföljningen av FN:s hållbarhetsagenda (indikator 5.a.3(N)). Den mer omfattande tabellen bygger på medelvärden och kan därför behöva kompletteras med medianer, beroende av syftet med analysen. Indikatorn som används i uppföljningarna av hållbarhetsagendan avser just medianer. På efterföljande sida finns en tabell (1) med liknande uppställning som tabell 2.1. Tabellen har kompletterats med medianvärden och inkluderar därför, för bibehållen överskådlighet, enbart personer med inkomst.

⁷⁹ Arbetsmarknadsdepartementet (2022)

⁸⁰ Medlingsinstitutet (2023:2). Sid.7

⁸¹ Se Nyberg, Anita (2005)

⁸² SOU 2005:66

Tabell 1. Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 20–64 år 2021

	Inkomst, medianvärde för personer med inkomst		Kvinnors andel av mäns medianinkomst	Inkomst, medelvärde för personer med inkomst		Kvinnors andel av mäns medelinkomst	Andel personer med respektive inkomstslag	
	kvinnor	män		kvinnor	män		kvinnor	män
MARKNADEN	329 700	403 100	82	365 000	502 800	73	90	92
+ löneinkomst	332 900	404 100	82	344 400	439 700	78	85	86
+ näringsinkomst	9 400	12 100	78	69 300	102 000	68	6	10
+ ränta och utdelning	800	1 100	73	17 300	59 000	29	61	64
+ kapitalvinst	3 900	3 400	115	157 400	198 400	79	14	19
VÄLFÄRDSSTATEN	45 700	32 300	141	75 300	65 000	116	78	68
Lönerelaterade ersättningar exkl. pension	20 200	18 500	109	51 400	47 800	108	58	46
+ sjukpenning	24 800	17 800	139	52 600	48 800	108	16	9
+ coronarelaterade ersättningar	1 600	1 600	100	2 500	2 500	100	29	21
+ sjuk- och aktivitetsersättning	120 400	120 400	100	112 600	121 500	93	5	4
+ föräldrapenning	17 100	15 800	108	38 100	27 500	139	24	19
+ arbetsmarknadsstöd	52 000	70 000	74	74 200	90 400	82	8	8
Pensioner								
+ pensioner	36 500	49 000	74	82 800	118 300	70	7	6
Lönerelaterade ersättningar inkl. pension	23 200	21 300	109	58 200	59 000	99	61	49
Försörjningsrelaterade bidrag	15 900	15 900	100	21 400	15 500	138	41	34
+ barnbidrag	15 900	15 900	100	16 400	14 700	112	40	33
+ underhåll	25 900	17 700	146	33 300	21 200	157	6	2
Behovsprövade bidrag	34 500	33 600	103	46 200	43 500	106	9	7
+ bostadsbidrag	25 900	21 200	122	29 100	25 900	112	8	5
ekonomiskt bistånd	53 400	46 500	115	62 700	55 600	113	3	3
Övriga bidrag	53 800	53 900	100	60 100	58 800	102	17	11
+ skattepliktigt och skattefritt studiestöd (inkl. lån)	56 900	56 700	100	68 100	68 200	100	12	8
+ övriga skattepliktiga och skattefria bidrag	29 700	24 300	122	37 900	33 100	115	6	4
NEGATIVA TRANSFERERINGAR	76 700	96 700	79	97 100	140 800	69	95	95
- skatt	73 900	93 300	79	94 200	138 000	68	94	95
- återbetalt studielån	8 300	8 100	102	10 900	10 800	101	26	17
- underhåll	14 800	22 200	67	17 400	27 600	63	2	5
- övriga negativa transfereringar	13 800	17 200	80	22 200	26 100	85	1	1
NETTOINKOMST	274 600	319 700	86	300 200	379 900	79	99	98

Källa: SCB

Tabell 2. Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 65 år och äldre, 2021

	Inkomst, medianvärde för personer med inkomst		Kvinnors andel av mäns inkomst i procent	Andel personer med respektive inkomstslag		Inkomst, medelvärde för personer med inkomst		Kvinnors andel av mäns inkomst i procent
	kvinnor	män		kvinnor	män	kvinnor	män	
MARKNADEN	6 100	13 600	45	68	74	123 100	207 300	59
+ löneinkomst	56 100	65 300	86	17	23	140 500	170 400	82
+ näringsinkomst	1 600	3 100	52	6	13	38 000	54 300	70
+ ränta och utdelning	2 300	3 500	66	62	66	23 800	68 600	35
+ kapitalvinst	15 500	13 500	115	13	18	321 400	340 100	95
VÄLFÄRDSSTATEN	198 900	249 000	80	99	99	217 300	291 700	74
Pensioner	189 900	248 800	76	99	98	210 000	288 400	73
+ allmän pension	153 200	192 300	80	98	97	157 000	189 400	83
+ tjänstepension	30 600	51 400	60	87	89	50 500	97 200	52
+ privat pension	24 100	30 200	80	26	28	37 400	50 200	75
Behovsprövade bidrag	32 700	31 400	104	20	9	36 500	36 700	99
+ bostadstillägg	32 000	30 100	106	20	9	33 800	32 800	103
+ äldreförsörjningstöd	31 700	20 400	155	1	1	45 600	34 500	132
Övriga bidrag	17 400	17 900	97	3	4	41 500	42 400	98
+ övriga skattepliktiga och skattefria bidrag och ersättningar	17 400	17 900	97	3	4	41 500	42 400	98
NEGATIVA TRANSFERERINGAR	38 600	59 200	65	99	99	62 400	108 300	58
- skatt	38 600	59 200	65	99	99	62 400	108 200	58
- övriga negativa transfereringar	4 800	12 000	40	0	1	14 500	19 900	73
NETTOINKOMST	175 900	221 400	79	100	100	238 200	335 500	71

Källa: SCB

Kvinnors nettoinkomst uttryckt som andel av mäns nettoinkomst är lägre bland personer som är 65 år och äldre jämfört med vad den är för personer i åldern 20–64 år. Sett över tid har kvinnors nettoinkomst uttryckt som andel av mäns dito (beräknat på medianer) under den senaste tioårsperioden ökat något för åldersgruppen i förvärvsarbete åldrar (20–64 år), medan den i det närmaste varit konstant för personer i åldern 65 år och äldre⁸⁵.

⁸⁵ SCB (2022:2)

Stora skillnader beroende på inkomstslag

Samtidigt som kvinnors andel av mäns nettoinkomst varit relativt stabil över det senaste decenniet finns väsentliga skillnader för de olika inkomstslag som ingår i tabellerna 1 och 2. Det är teoretiskt möjligt att undersöka varje cell, varje siffra, på djupet för att nyansera bilden. Detta gäller inte minst över tid eftersom kvinnors andel av mäns inkomst utvecklats mycket olika för olika inkomstslag. I sin analys visar Medlingsinstitutet hur kvinnors inkomst från förvärvsarbete uttryckt som andel av mäns inkomst från förvärvsarbete tilltagit under de senaste 20 åren, medan kvinnors kapitalinkomst uttryckt som andel av mäns kapitalinkomst i stället minskat. Minskningen har varit särskilt påfallande de sista fem åren fram till 2020 (som är det sista referensåret i Medlingsinstitutets serie).⁸⁴ När det gäller just kapitalinkomster och kapitalvinster är dessa mycket ojämnt fördelade. De tio procent av befolkningen med störst kapitalinkomster hade 96 procent av totalsumman 2020. Kapitalinkomsterna är också ojämnt fördelade mellan könen. I alla åldersgrupper, förutom bland barn, har män större kapitalinkomster än kvinnor. År 2020 gick en tredjedel av kapitalinkomsterna till kvinnor och två tredjedelar till män.⁸⁵

Inkomstskillnaderna har ökat över tid

Av den senaste utgåvan av publikationen *På tal om kvinnor och män* framgår att inkomstspridningen i åldersgruppen 20-64 år är väsentligt större idag jämfört med vad den var för 20 år sedan. Det gäller både för inkomst från förvärvsarbete och för nettoinkomst. Samtidigt som dessa inkomster vid den tionde percentilen är ungefär desamma idag (statistiken avser 2020) som de var för 20 år sedan, omräknat i 2020 års priser, är inkomsterna vid den 90:e percentilen väsentligt högre idag jämfört med för 20 år sedan. Spridningen i inkomster är dessutom större för män än vad den är för kvinnor.⁸⁶

Inkomstskillnader mellan och inom hushåll

Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet är högre för sammanboende jämfört med ensamstående och minskar med antalet barn. Lägst disponibel inkomst per konsumtionsenhet finns i medeltal i hushåll som består av ensamstående kvinnor med barn.⁸⁷ Det är också den hushållstyp inom vilken den största andelen uppbär ekonomiskt bistånd även om den enskilt vanligaste hushållstypen bland biståndshushåll är ensamstående män utan barn.⁸⁸

⁸⁴ Medlingsinstitutet (2023:2)

⁸⁵ SCB (2022:3). Sid.98. Avser medianer.

⁸⁶ SCB (2022:3). Sid.92

⁸⁷ SCB (2022:3). Sid.93

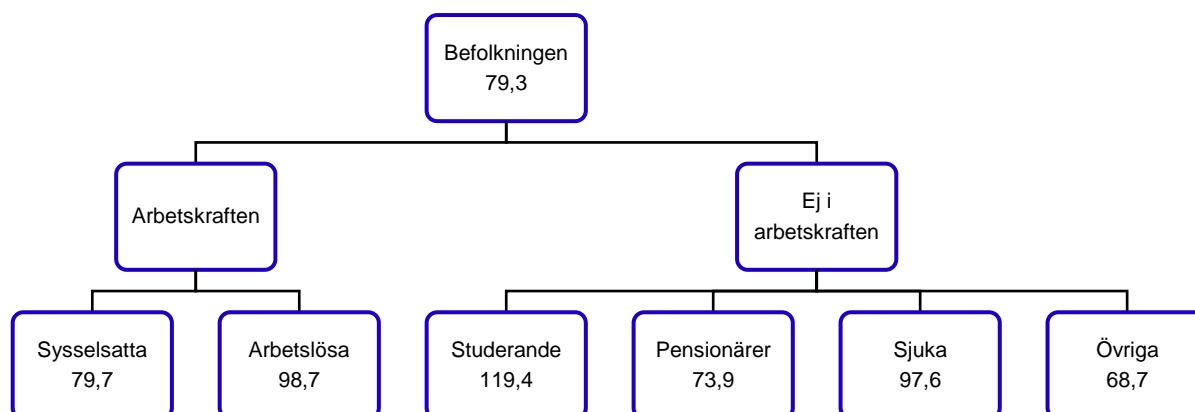
⁸⁸ Socialstyrelsen (2023:2)

En svaghet i att studera *hushållens* inkomster är att vi inte vet hur inkomster och utgifter i praktiken fördelas mellan individerna i hushållet. En utgångspunkt i jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ses som individuellt ansvariga för sin försörjning. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det därför viktigt att titta närmare på individuella nettoinkomster. En slutsats från Medlingsinstitutets nya analys om inkomstskillnader mellan kvinnor och män är att inkomstskillnaden *inom* hushåll uttryckt som kvinnors andel av mäns nettoinkomst i tvåkönade relationer varierade med kvinnans utbildningsnivå, den relativa utbildningsnivån i förhållande till mannen samt med antalet barn⁸⁹.

Skillnader i inkomst utifrån arbetsmarknadsstatus

Medlingsinstitutets analys av inkomstskillnader mellan kvinnor och män handlar till en väsentlig del om att relatera inkomststatistiken till den nya statistiken om befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS).

Figur 1: Kvinnors nettoinkomst som andel av mäns nettoinkomst (%) för personer i åldern 15–74 år, 2020

Källa: Medlingsinstitutet (2023:2)

Figur 2 innehåller ett urval av statistikvärden från Medlingsinstitutets rapport. Det finns därutöver vissa skillnader mellan anställda och företagare (dock endast marginella skillnader mellan egenföretagare och företagare i eget AB) samt mellan anställda i olika sektorer där kvinnors nettoinkomst uttryckt som andel av mäns nettoinkomst är lägst i privat sektor och högst i kommuner.⁹⁰ När det gäller skattningar för arbetslösa och sjuka avser dessa uppgifter personer som inte också

⁸⁹ Medlingsinstitutet (2023:2)

⁹⁰ Medlingsinstitutet (2023:2)

haft någon sysselsättning (så som deltidarbetslösa eller deltidssjukskrivna).

Arbetsmarknadsstatus ur ett jämställdhetsperspektiv

Ur ett jämställdhetsperspektiv vet vi att det finns viktiga skillnader inom ”boxarna” i figur 2 som BAS inte fångar och där vi i stället är beroende av AKU som källa. Det handlar om arbetad tid och orsaker till eventuell deltid, om frånvaro från arbetet och orsaker därtill samt om fylligare information om den huvudsakliga verksamheten för personer som inte ingår i arbetskraften. Det handlar med andra ord om faktorer som är av betydelse för inkomstskillnader mellan kvinnor och män. En av de mest grundläggande tabellerna i jämställdhetsstatistikens redovisning heter *Befolkningen i och utanför arbetskraften* och härrör ur AKU. Den har vid varje ny utgåva av *På tal om kvinnor och män*, allt sedan den första boken 1984, kommit att utgöra inledningen till avsnittet om *Förvärvsarbete* och ingår därutöver bland indikatorerna för uppföljning av jämställdhetspolitiken (som indikator nummer 2.11). Från den statistiken vet vi att kvinnor har ungefär fem procentenheter lägre arbetskraftsdeltagande än män, att lång deltid är ungefär dubbelt så vanligt bland kvinnor jämfört med vad det är bland män samt att kvinnor har en något mer omfattande frånvaro än män från arbetet, där det sistnämnda hänger samman med en högre frånvaro till följd av sjukdom respektive föräldraledighet.

SAPF - En undersökning i förändring

Undersökningen Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning (SAPF) har i flera faser genomgått stora förändringar de senaste åren och har från och med 2023 års undersökning ett nytt upplägg och innehåll. Från och med 2020 års undersökning ställs alla frågor som hör till SAPF i samband med AKU:s intervju. Utöver förändringar i själva genomförandet har även screeningfrågan för att avgränsa populationen personer med funktionsnedsättning genomgått förändringar. Under 2021 genomfördes ett utvecklingsarbete i nära samarbete med en användargrupp bestående av representanter från Arbetsmarknadsdepartementet, Socialdepartementet, Arbetsförmedlingen, Diskrimineringsombudsmannen respektive Myndigheten för delaktighet. Från och med 2022 års undersökning ställdes en ny fråga om funktionsnedsättning till halva urvalet.⁹¹ Denna fråga var likadan som den så kallade *nationella frågan* i ULF. Frågan justerades dock under 2022, och från och med 2023 års undersökning används frågan *Har du någon funktionsnedsättning? Det kan till exempel vara en fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning*. Svarsalternativen är *Ja* och *Nej*. Den nya

⁹¹ Se bilaga 2.

frågeformuleringen används i både SAPF och ULF och är numera SCB:s rekommenderade enfrågelösning för undersökningar som vill inkludera en fråga om självskattad funktionsnedsättning.⁹² Det faktum att frågan från och med 2023 ställs till hela urvalet i SAPF innebär att fler får frågan, vilket förhoppningsvis leder till högre precision i skattningar från undersökningen.

Befintlig redovisning i SAPF

Redovisningen av SAPF innehåller grundläggande mått och variabler ur AKU. Det handlar om arbetskraftsdeltagande, sysselsättningsgrad, arbetslöshet och arbetstid i termer av hel- respektive deltid respektive frånvaro hela veckan. Anknypningen till arbetsmarknaden ingår också i redovisningen i form av fast respektive tidsbegränsad anställning. Redovisningen görs i rapportformat där tabellbilagan är omfattande.

Kvinnor med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga sticker ut, men skattningarna är behäftade med osäkerhet

När det gäller resultaten visar dessa att kvinnor med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har lägst arbetskraftstal, lägst sysselsättningsgrad och högst arbetslöshet. Detta jämfört med såväl män med funktionsnedsättning som kvinnor respektive män utan funktionsnedsättning. Kvinnor med funktionsnedsättning arbetar också deltid i större utsträckning än övriga. Samtidigt faller samtliga skillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning inom den statistiska felmarginalen. Förhoppningen är att det större urvalet i 2023 års undersökning ska innebära en högre precision i skattningarna. Om detta kan vi dock inte säkert veta något ännu.

⁹² Läs mer i bilaga 2 samt här: [Fråga för att mäta funktionsnedsättning](#)

Diagram 4. Arbetskraftsdeltagande 2022

Andel (%) av befolkningen i respektive grupp

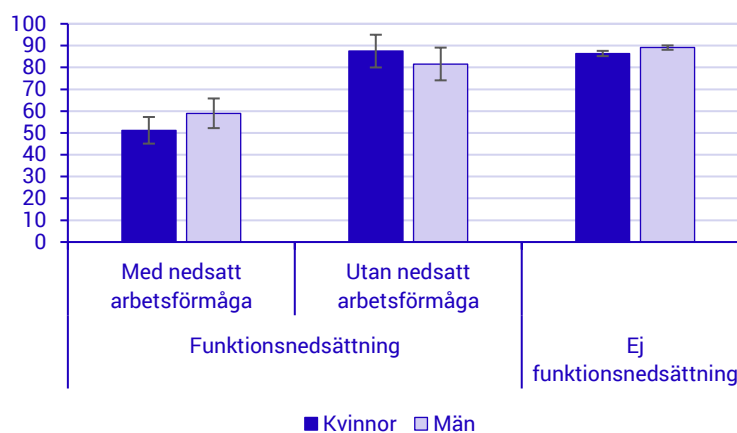

Diagram 5. Sysselsatta 2022

Andel (%) av befolkningen i respektive grupp

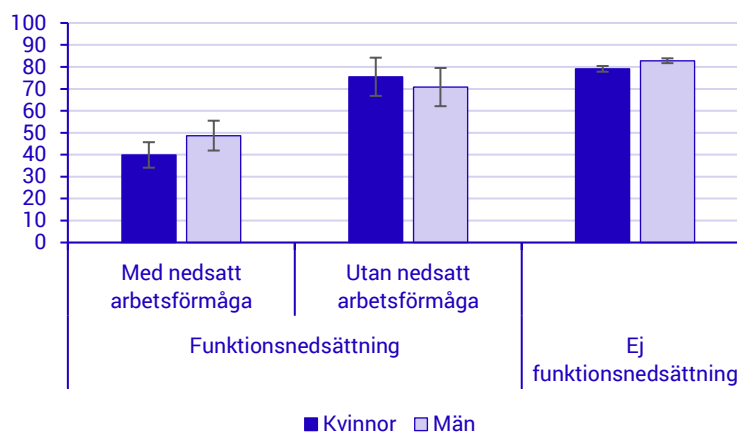
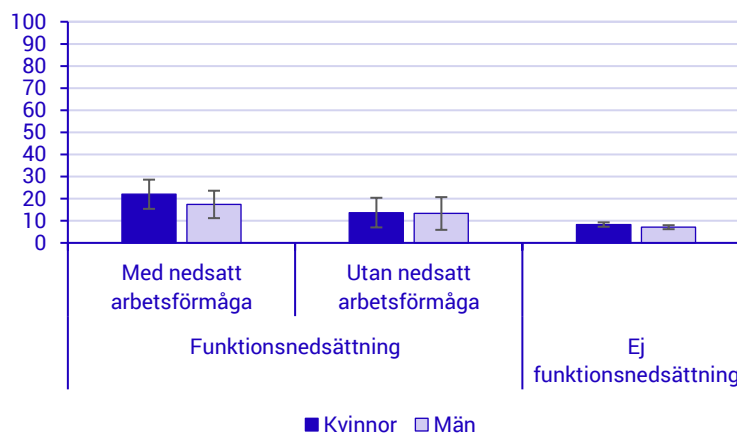

Diagram 6. Arbetslösa 2022

Andel (%) av personer i arbetskraften i respektive grupp

Källa: SCB, SAPF

Olika mått på funktionsnedsättning

Som framgått förekommer olika mått på funktionsnedsättning i flera urvalsundersökningar. I tabellen nedan visas skattningar av andelen kvinnor och män med funktionsnedsättning i olika undersökningar som tillämpar delvis olika mått och vars definitioner, åldersavgränsningar och referenstider skiljer sig åt. Några mått bygger på samma enkätfråga, som dock kan generera något olika andelsskattningar beroende av vilken kontext som frågan ställts i. Eftersom ålder är av stor betydelse för andelsskattningarna redovisas där även skattningar för åldersgruppen 20–64 för ett urval av mått. Enkätfrågorna som ligger till grund för skattningarna finns listade i bilaga 2. Definitionen av den preliminära version av det registerbaserade måttet PIF återfinns i bilaga 3.

Tabell 3. Andelen med funktionsnedsättning varierar mellan olika definitioner och undersökningar

Skattade andelar (%) av befolkningen med funktionsnedsättning i olika undersökningar med olika åldersavgränsning. Skattningar för åldersgruppen 20–64 år särredovisas här.

Mått	Punktskattning		Osäkerhetstal	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
SAPF (16–64 år)	11,3	9,6	1,0	0,9
SAPF (20–64 år)	11,3	9,4	1,0	1,0
SAPF (16–64 år) med nedsatt arbetsförmåga	8,5	6,5	0,9	0,8
SAPF (20–64 år) med nedsatt arbetsförmåga	8,6	6,5	1,0	0,8
ULF (16+ år), nationell fråga	13,2	13,4	1,2	1,3
ULF (16–74 år), nationell fråga	12,5	12,5	1,3	1,3
ULF (20–64 år), nationell fråga	12,0	12,1	1,4	1,5
ULF (16+ år), definition 1 (WG-SS)	11,6	8,5	1,2	1,0
ULF (16–74 år), definition 1 (WG-SS)	9,3	7,0	1,2	1,0
ULF (16–84 år), definition 1 (WG-SS)	10,3	7,9	1,2	1,0
ULF (20–64 år), definition 1 (WG-SS)	8,0	6,2	1,3	1,1
ULF (16+ år), definition 2	20,0	17,3	1,4	1,4
ULF (16–74 år), definition 2	17,8	15,7	1,4	1,5
ULF (16–84 år), definition 2	18,7	16,8	1,4	1,4
ULF (20–64 år), definition 2	16,6	14,6	1,6	1,5
AMU (16–64 år)	19	15	2	2
HLV (16+ år)	23,1	20,5	0,9	0,9
HLV (16–84 år)	21,2	19,4	0,9	1,0
PIF (20–64 år), preliminär version	7,5	6,3	-	-

Kommentar: PIF är det registerbaserade måttet och avser 2021, SAPF avser 2022, ULF avser 2022, AMU avser 2021 och HLV avser 2022. Beskrivningar av olika mått finns i bilagorna 2 och 3.

SCB föreslår inom regeringsuppdraget om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning att ett registerbaserat mått konstrueras för hela befolkningen genom att fastställa en population utifrån uppgift om förekomst av insatser relaterade till funktionsnedsättning. Ingående variabler och källor för den preliminära variabeln finns i bilaga 3. I den här rapporten används en preliminär version av PIF för åldersgruppen 20 till 64. Insatser för personer i åldern 18 till 65 år har ofta ett arbetsmarknadsfokus, medan insatser till personer över 65 år företrädesvis är socialtjänstinsatser (SoL) och insatser inom lagen för stöd och service (LSS). Under arbetet med att utveckla ett registerbaserat mått har möjligheten att göra åldersavgränsade mått undersökts, företrädesvis för gruppen 65+. Valet har fallit på att föreslå ett befolkningstäckande mått, utan åldersavgränsning. I en kommande analys av ekonomisk jämställdhet kan därmed analyser som inkluderar personer som är 65 år och äldre ingå. Det är viktigt inte minst mot bakgrund av att SAPF har ett arbetsmarknadsfokus och sålunda inte omfattar de äldsta. Eftersom en sådan avgränsning syftar till att avgränsa befolkningen i förvärvsaktiv ålder från den övriga befolkningen blir avgränsningen sålunda 66 år och äldre för referensåren 2023–2025 respektive 67 år och äldre från och med referensåret 2026.

Ur ett jämställdhetsperspektiv bör beaktas att det registerbaserade måttet omfattar insatser som är behovsprövade och där det redan i bedömningen teoretiskt sett skulle kunna finnas en skevhet som uppstått till följd av föreställningar om kön. Det skulle i sin tur innebära att viss ojämställdhet ”bäddas in” i måttet och osynliggörs. Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten nämner åtminstone två exempel som skulle kunna relateras till detta. Det ena exemplet avser analyser från Arbetsförmedlingen och IFAU som visat att kvinnor som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen inte fått en funktionshinderkod i samma utsträckning som män fått när olika bakgrundsvariabler (avseende exempelvis hälsa) beaktats, men att det samtidigt tagit kortare tid för kvinnor att få en sådan kod. Koden är i sin tur av betydelse för att få ta del av olika insatser som riktar sig till personer med nedsatt arbetsförmåga.⁹³ Ett annat exempel avser en studie gjord av Försäkringskassan från 2013. Rapporten visade enligt Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten på små men systematiska skillnader mellan kvinnor och män i beviljandegrad av handikappersättning även då hänsyn tagits till diagnos och ålder.⁹⁴

⁹³ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019). Sid.43

⁹⁴ Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019). Sid.50

Självupplevd diskriminering

En viktig del för uppfyllnad av såväl delmålet om ekonomisk jämställdhet som målet för funktionshinderspolitiken är frånvaro av diskriminering. I tabellen nedan visas skattningar av självupplevd diskriminering på arbetsmarknaden hämtade från två olika undersökningar med sinsemellan olika population och olika frågeställningar.

Tabell 5. Personer i åldern 16-64 år med funktionsnedsättning som upplevt diskriminering på arbetsmarknaden efter område, 2022, enligt SAPF

Andelar (%)

	Punktskattning		Osäkerhetstal	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Tillsättning av jobb	15,1	14,9	3,7	3,8
Mobbning eller trakasserier	13,8	10,8	3,5	3,4
Uppsagd eller avskedad	11,0	9,3	3,3	3,3
Avancemang	7,8	7,6	2,7	2,8
Någon typ av diskriminering	34,9	29,2	5,0	5,0

I SAPF ställs frågor om diskriminering enbart till personer som uppgett att de har en funktionsnedsättning. Där är skattningarna av självupplevd diskriminering genomgående något högre för kvinnor än för män även om alla skillnader mellan könen faller inom den statistiska felmarginalen.

Tabell 6. Sysselsatta i åldern 16-64 år som upplever utsatthet för diskriminering på arbetsplatsen efter diskrimineringsgrund, 2021, enligt AMU

Andelar (%)

	Punktskattning		Osäkerhetstal	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Funktionsnedsättning	1	1	1	0
Kön	7	2	1	1

I Arbetsmiljöundersökningen är det en statistiskt säkerställd skillnad mellan sysselsatta kvinnor och män vad gäller självupplevd utsatthet för diskriminering, men andelarna kvinnor och män som uppger att de utsatts för diskriminering på arbetsplatsen på grund av funktionsnedsättning är lika stora, ungefär en procent. Skattningen avser alla personer i åldern 16–64 år oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte.

Möjliga nya analyser av registerbaserad statistik

Inkomstskillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning

Eftersom det här uppdraget syftar till att lämna förslag till en långsiktig uppföljning av ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning infinner sig frågan om vilka inkomstvariabler som är lämpliga att använda i analysen. Nettoinkomst (d.v.s. individuell disponibel inkomst) är en variabel som förstås är relevant, likaså de olika inkomstslag som ingår i nettoinkomsten, däribland löneinkomsten. Problemet med att följa olika inkomster över tid är att dessa behöver relateras till prisnivån för att de ska bli jämförbara. Det är naturligtvis fullt möjligt att göra så, dvs. att redovisa inkomster för ett visst års prisnivå, men frågan som då inställer sig är hur vi ur ett jämställdhetsperspektiv ska förstå skillnaden i kronor räknat mellan kvinnor och män. I regressionsanalyser kompliceras frågan ytterligare av att nettoinkomsten avviker kraftigt från en normalfördelning och därför behöver logaritmeras för att grundläggande statistiska antaganden ska vara uppfyllda. Det leder i sin tur till modeller som blir svåra att förklara. Ett sätt att söka komma runt detta; dvs. att konstruera begripliga modeller respektive överskådliga tabeller med statistik som är jämförbar över tid och som har en tydlig koppling till jämställdhet, är att använda relativa mått så som kvoter; i det här fallet kvinnors inkomst uttryckt som andel av mäns dito för olika inkomstslag.

Utöver kvinnors inkomst uttryckt som andel av mäns inkomst finns andra för uppdraget relevanta relativa mått på inkomstskillnader; mått relaterade till spridning av inkomst respektive mått relaterade till baskonsumtion. I rapporten utforskas därför användning av sådana mått i relation till PIF. PIF är samtidigt ett mått som till delar definieras av ersättningar, vilket behöver beaktas i en analys. Betonas bör att PIF, även då denna är tänkt att kunna användas som en proxyindikator för funktionsnedsättning, är ett rättighetsbaserat mått som förändras i den mån ändringar görs i de rättigheter som beräkningar av PIF bygger på.

En anledning till att det nya och tilltänkta registerbaserade måttet för personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning; PIF används är att PIF syftar till att just möjliggöra fler och bredare analyser av levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. Den tilltänkta registervariabeln, som här används i en preliminär version, är framtagen efter samråd med ett flertal expertmyndigheter och är i ett vidare perspektiv avsedd att utgöra ett slags proxyindikator för personer med funktionsnedsättning.

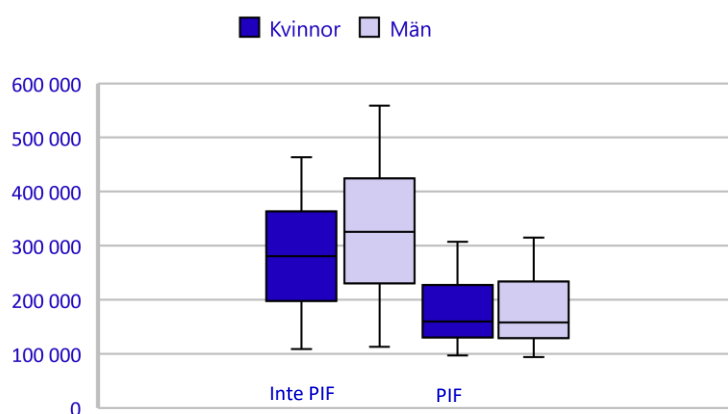
Inledande deskriptiv analys av registervariabler

För befolkningen som helhet var inkomstskillnaden mellan kvinnor och män i åldern 20–64 år, uttryckt som kvinnors andel av mäns nettoinkomst, 86 procent med avseende på medianer och 79 procent med avseende på medelvärden år 2021 (se Tabell 1 ovan). Detta beräknat på de för vilka uppgift om någon form av inkomst finns för år 2021, vilket var 99 procent av alla kvinnor och 98 procent av alla män. När motsvarande uppgift beräknas för personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning ligger kvinnors andel av mäns nettoinkomst mycket nära 100 procent med avseende på såväl median som medelvärde; 101 respektive 98 procent.

Spridning av nettoinkomst

Ett sätt att studera inkomstskillnader är att analysera spridningen. I diagrammet nedan visas spridningen av nettoinkomst för kvinnor och män, med respektive utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (PIF). Slutet på den nedre "svansen" motsvarar den tionde percentilen (P10) och slutet på den övre "svansen" den nittionde (P90). Boxarna avgränsas av den 25:e respektive 75:e percentilen (P25 respektive P75). Strecket inuti boxarna motsvarar den 50:e percentilen (P50), det vill säga medianen.

Diagram 1. Spridning av nettoinkomst för personer 20–64 år med eller utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (preliminär version), 2021
Kronor vid P10, P25, P50, P75 och P90

Källa: SCB

Personer med beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning har ofta en jämförelsevis låg nettoinkomst

Personer som har beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning (PIF) har på grupp nivå väsentligt lägre nettoinkomst än personer som inte har några sådana insatser beviljade. Ungefär nio av tio personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning har nettoinkomster som ligger under medianinkomsten för personer utan insatser relaterade till funktionsnedsättning. Det stora flertalet personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning - ungefär tre av fyra - har

en nettoinkomst motsvarande den nedre fjärdedelen (P25) bland de som inte har insatser relaterade till funktionsnedsättning.

Små skillnader i nettoinkomst mellan kvinnor och män med beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning

Som framgår av diagram 1 är skillnaderna i nettoinkomst mellan kvinnor och män med insatser relaterade till funktionsnedsättning små. Spridningen i nettoinkomst är något större bland män. Kvinnor med insatser relaterade till funktionsnedsättning har något högre inkomster än män vid P10, P25 och P50 medan män har något högre inkomster än kvinnor vid P75 och P90. I den övriga befolkningen har kvinnor lägre nettoinkomst än män vid samtliga fem percentiler; P10, P25, P50, P75 och P90. Att skillnaderna mellan kvinnor och män med insatser relaterade till funktionsnedsättning är relativt små har åtminstone delvis sin förklaring i att en relativt stor andel (58 procent år 2021) i gruppen inte har en löneinkomst. Det ska förstås mot bakgrund av vad Medlingsinstitutet konstaterat om att en betydande del av inkomstskillnaden mellan kvinnor och män, i befolkningen som helhet, kan förklaras av just skillnader i löneinkomst⁹⁵.

Bland personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning uppbar 67 procent av kvinnorna och 58 procent av männen sjuk- eller aktivitetsersättning under 2021. Sådana ersättningar relateras till ålder eller till om personen har en sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Om personen inte arbetat tidigare finns en garantiersättning. Maximal garantiersättning vid aktivitetsersättning var 10 988 kronor per månad före skatt år 2022, motsvarande 2,73 prisbasbelopp. För sjukersättning var den maximala garantiersättningen 11 190 kronor per månad före skatt år 2022, motsvarande 2,78 prisbasbelopp. Om det finns en SGI är ersättningen knappt 65 procent av den genomsnittliga inkomsten under de senaste åren och som mest 21 230 kronor före skatt per månad.

Kompensation för merkostnader ingår inte i nettoinkomsten

Bland de insatser som inkluderas i PIF ingår ersättningar för merkostnader för personer med funktionsnedsättning eller för arbetsgivare eller vårdnadshavare. Merkostnadsersättning ingår inte i nettoinkomsten, vilket innebär att denna underskattas något för personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning. Samtidigt motsvarar underskattningen enbart en viss kompensation för högre levnadsomkostnader för personer med funktionsnedsättning. Merkostnadsersättning ska täcka annat än t.ex. korgen för baskonsumtion; dvs. kostnader som är specifika för enskilda personer med funktionsnedsättning. Sådan ersättning kan beviljas för verifierade merkostnader på grund av funktionsnedsättning på ett antal områden

⁹⁵ Medlingsinstitutet (2023:2)

motsvarande högst 70 procent av ett prisbasbelopp per år och förutsatt att merkostnaden är minst 13 000 kronor per år.

Ersättningarna som ges för merkostnader är i sammanhanget relativt små eller beviljas till relativt få personer. Bilstödet är exempelvis baserat på vilken typ av behov som finns, hur anpassat fordonet behöver vara, samt hushållets inkomst och kan sökas vart nionde år. Merkostnadsersättningen är mellan 1 313 och 3 063 kronor per månad beroende på hur stora merkostnader personen har, och det särskilda tandvårdsbidraget utgörs av 600 kr per halvår.

Utökad disponibel inkomst

Vissa av insatserna som är kopplade till funktionsnedsättning, såsom LSS, SoL, HLS och kommunernas del av personlig assistans, ingår i en utökad (individuell) disponibel inkomst som inkluderar välfärdstjänster tillhandahållna av samhället. Syftet med ett sådant utökat inkomstbegrepp är bland annat att analysera hur välfärdstjänster fördelar sig mellan olika grupper och hur individers ekonomiska standard förändras när dessa insatser inkluderas i inkomsten.

Den utökade disponibla inkomsten är inte en befintlig registervariabel i IoT⁹⁶, utan finns som en modul i FASIT⁹⁷ för ett urval av Sveriges befolkning. Analys av en utökad disponibel inkomst kräver en utredningsinsats som inte ryms inom det här uppdraget, men som skulle kunna utforskas i en fortsättning. Utöver välfärdstjänster skulle en sådan analys även kunna inkludera ersättningar för merkostnader för att få en mer heltäckande bild av den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning.

Angreppssättet med en utökad disponibel inkomst kan vara av värde i de sammanhang då dessa relateras till faktiska utgifter. För skattningar av exempelvis andelen i befolkningen med låg inkomststandard, skulle dock ett inkluderande av ersättningar för merkostnader riskera att underskatta andelen personer med funktionsnedsättning som har en låg inkomststandard. Detta i bemärkelsen att inkomsten inte täcker nödvändig baskonsumtion.

Låg inkomststandard och låg ekonomisk standard

Av delmålet om ekonomisk jämställdhet framgår att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Begreppet *ekonomisk självständighet* definieras i målkommentaren utifrån möjligheten att försörja sig själv

⁹⁶ Inkomst- och Taxeringsregistret

⁹⁷ FASIT (Fördelnings-Analytiskt Statistiksystem för Inkomster och Transfereringar) är en modell som är utvecklad för att beräkna budget- och fördelningseffekter efter förändringar i skatte- och bidragssystemet och tillhandahålls av SCB.

och sina eventuella barn.⁹⁸ I Budgetpropositionen för 2024 diskuteras *ekonomisk självständighet* bland annat i relation till begreppet *självförsörjning*⁹⁹. I dagsläget finns inte något vedertaget mått för att mäta *självförsörjning* med hjälp av statistik. Det finns dock två i sammanhanget relevanta mått som avser låg ekonomisk standard och låg inkomststandard.

Med låg ekonomisk standard avses personer som lever i ett hushåll som har en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga. Det är med andra ord ett relativt mått. Låg inkomststandard är istället ett absolut fattigdomsmått som används för att klassificera hushåll med låga inkomster. Måttet beskriver hur väl hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som mat, boende, barnomsorg, lokala resor m.m. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala för sådana nödvändiga levnadsomkostnader.

Båda måtten beräknas för hushåll, bl.a. eftersom försörjningsansvar för eventuella barn behöver inkluderas för att måttet ska bli rättvisande. Med hushåll avses bostadshushåll. Bostadshushåll utgörs av samtliga personer som är folkbokförda på samma fastighet och lägenhet. Utöver folkbokförda personer inkluderar bostadshushållet här även barn som bor växelvis hos sina föräldrar då föräldrarna inte bor tillsammans. Växelvis boende barn inkluderas således i två hushåll; dels hushållet där barnet är folkbokfört, dels i den andra föräldrarnas hushåll där barnet bor ungefär halva tiden. Med barn avses personer i åldern 0 till 19 år. Försörjningsbördan för växelvis boende barn fördelas mellan hushållen även för inkomststandard, precis som vid härledning av ekonomisk standard. Skillnaden är att i ekonomisk standard är det konsumtionsvikterna som justeras och fördelas mellan hushållen, och i inkomststandard är det baskonsumtionen som fördelas mellan hushållen.

⁹⁸ Socialdepartementet (2016). sid.75

⁹⁹ Regeringen (2023:2). Sid.36-37

Diagram 2. Låg ekonomisk standard för personer 20–44 år med eller utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (preliminär version) 2021

Andel (%) i respektive grupp

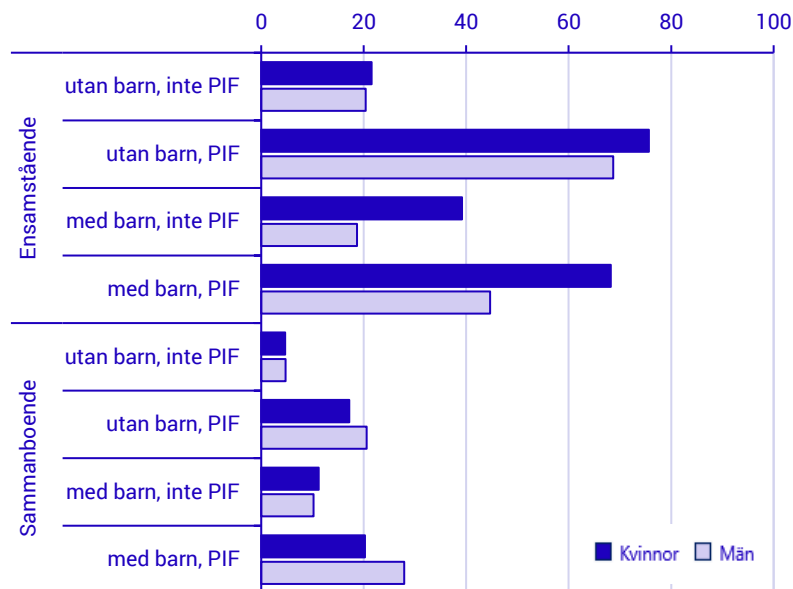
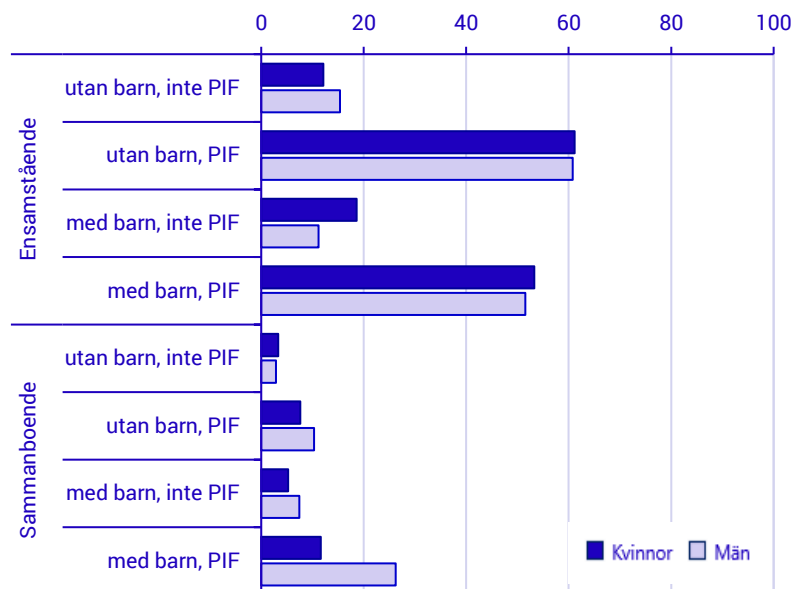

Diagram 3. Låg ekonomisk standard för personer 45–64 år med eller utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (preliminär version) 2021

Andel (%) i respektive grupp

Källa: SCB

Diagram 4. Låg inkomststandard för personer 20–44 år med eller utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (preliminär version) 2021

Andel (%) i respektive grupp

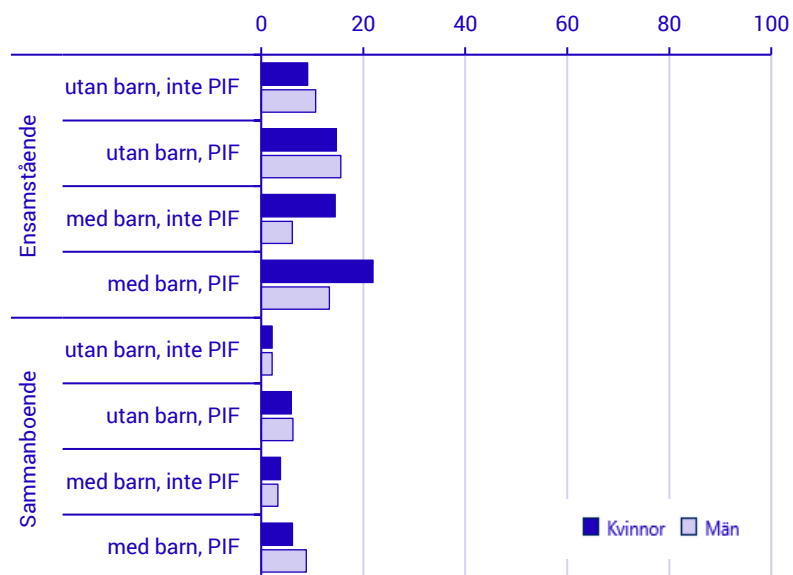
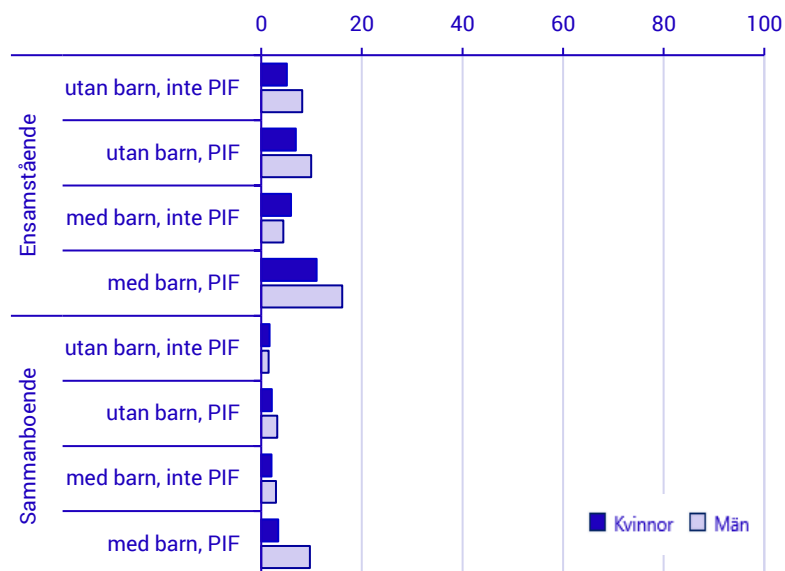

Diagram 5. Låg inkomststandard för personer 45–64 år med eller utan insatser relaterade till funktionsnedsättning (preliminär version) 2021

Andel (%) i respektive grupp

Källa: SCB

Av diagrammen på föregående sidor framgår att det bland såväl kvinnor som män med insatser relaterade till funktionsnedsättning, och då i synnerhet ensamstående personer; är en jämförelsevis hög andel som har en låg ekonomisk standard respektive en låg inkomststandard. Ensamstående kvinnor i åldern 20–44 år som har barn och beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning är den redovisningsgrupp där högst andel, mer än vart femte hushåll, har en disponibel inkomst som inte bedöms täcka nödvändiga levnadsomkostnader för dem som ingår i hushållet. Bland personer i åldersgruppen 45–64 år är det istället nästan genomgående en något högre andel män än bland kvinnor som har en låg inkomststandard.

Skillnader mellan inkomstslag

Tidigare publicerad statistik (se föregående kapitel) visar att det finns skillnader mellan kvinnor och män för de olika inkomstslag som ingår i nettointkomsten. En tabell motsvarande tabell 1 ovan kan konstrueras i syfte att jämföra populationen med insatser relaterade till funktionsnedsättning, inklusive skillnader mellan kvinnor och män med avseende på olika inkomstslag, med den övriga befolkningen. Här uppstår dock frågor om vilka inkomster som bör särredovisas i en sådan tabell. I vissa fall kan det finnas ett behov av en mer detaljerad redovisning än den i tabell 1 ovan. Samtidigt rymmer inkomstvariablerna sekundär information om redovisningsgrupperna, vilket behöver tas i beaktande när tabellen konstrueras. Det sistnämnda gäller exempelvis de andelsskattningar av befolkningen som ingår i ursprungstabellen. Det här uppdraget syftar inte primärt till att skatta andelen med (insatser relaterade till) funktionsnedsättning i befolkningen eller storleken på olika undergrupper. Syftet är att möjliggöra en uppföljning av levnadsförhållanden som avser ekonomisk jämställdhet i gruppen med funktionsnedsättning (jämfört med den övriga befolkningen). Sammantaget bör utformandet av statistiken, om och när PIF fastställts, göras i samråd med berörda expertmyndigheter.

Skillnader i arbetsmarknadsstatus

Den för jämställdhetsstatistiken så grundläggande tabellen (2.11) om *Befolkningen i och utanför arbetskraften* kan inte tas fram i sin helhet med hjälp av registerbaserad statistik. I gengäld kan den, i en begränsad form, tas fram ur BAS och då, till följd av att statistiken är registerbaserad, för ett flertal redovisningsgrupper inklusive PIF. Strukturen kan även nyttjas för redovisning av inkomstskillnader mellan kvinnor och män i respektive ”box” (jämför figur 1 ovan) och möjligen också kompletteras med ytterligare redovisningsgrupper. Eftersom PIF fortfarande enbart finns i en preliminär version redovisas här inte ”trädet” som tabellen utgör i sin helhet.

BAS och PIF

Till följd av hur PIF konstruerats, i kombination med den hierarkiska grupperingen i BAS (som i delar nyttjar samma underliggande registerdata som PIF gör), blir andelen av befolkningen som inte ingår i arbetskraften till följd av sjukdom mycket liten bland de som inte har beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning. Motsvarande andel bland personer *med* sådana insatser är närmare hälften. Detta innebär att de som klassificeras som sjuka i BAS i hög utsträckning är personer som har beviljats insatser relaterade till funktionsnedsättning (där bland annat sjukersättning ingår). Det är en möjlig indikation på ett behov av en fortsatt översyn av terminologin i BAS i syfte att säkerställa en så rättvisande sådan som möjligt. SCB har därför för avsikt att under 2024 titta närmare på frågan. Som konstaterats i rapportens tidigare avsnitt om begreppsanvändning är det dock inte enkelt att skapa en terminologi som är optimal ur alla hänseenden.

Andelen arbetslösa är tre gånger så stor

Det vi kan konstatera på en övergripande nivå är att närmare hälften av gruppen personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning ingår i arbetskraften och att arbetslösheten är mer än tre gånger så hög som den är för den övriga befolkningen (16,8 procent jämfört med 5,2 procent av personerna i arbetskraften i respektive grupp). Det finns mindre skillnader mellan kvinnor och män med insatser relaterade till funktionsnedsättning. Arbetskraftsdeltagandet i gruppen är något högre bland män än bland kvinnor (49 jämfört med 46 procent) och så är även arbetslösheten (18 jämfört med 16 procent av de i gruppen som ingår i arbetskraften), medan andelen som inte tillhör arbetskraften till följd av sjukdom är något större bland kvinnor (48 jämfört med 45 procent).

Regressionsanalys av registerbaserad statistik

Kommissionen för jämställda livsinkomster lyfte behovet av att SCB, utöver deskriptiv statistik, även borde analysera ekonomisk jämställdhet och funktionsnedsättning med en multivariat ansats. Kommissionen lyfte specifikt regressionsanalys av hur olika faktorer samvarierar. Inom ramen för detta uppdrag har SCB undersökt hur en modellering på registerdata skulle kunna se ut och vilka utmaningar som finns.

Multivariata regressionsanalyser med olika beroende variabler i form av ekonomiska mått; så som nettoinkomst, inklusive kvinnors andel av mäns nettoinkomst, respektive låg ekonomisk standard och låg inkomststandard, har testats för att analysera skillnader mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning jämfört med kvinnor och män utan funktionsnedsättning. Som oberoende proxyvariabel för funktionsnedsättning användes i den tentativa analysen den preliminära registervariabeln Personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning (PIF).

Val av variabler

Valet av vilka variabler som ska ingå i en tabell eller modell och hur dessa ska vara grupperade tar sin utgångspunkt i ämneskunskap. Det är viktigt i all statistisk modellering, men kanske särskilt så i multivariat analys som bygger på registeruppgifter. Detta eftersom även mycket små skillnader då blir statistiskt signifikanta och därmed förefaller relevanta, samtidigt som en eventuell ojämställdhet riskerar att byggas in i modellerna på ett sådant sätt att den skymms snarare än synliggörs.

I korthet utgår valet av oberoende variabler från vad vi önskar studera. Samtidigt riskerar ett inkluderande av vissa oberoende variabler att maskera effekten av vad vi vill studera, eller skapa ett cirkelresonemang för att de påverkas av den beroende variabeln. För att inkludera en variabel, så som utbildningsnivå, behöver det finnas ett saklogiskt resonemang som förklarar varför. Enbart det faktum att en oberoende variabel samvarierar med den beroende är inte i sig ett tillräckligt kriterium för att inkludera variabeln i fråga.

Valet av vilka oberoende variabler som prövats i modellerna utgår från vad som beskrivs i den här rapportens kapitel om en *Bakgrund till ämnet*. Variablerna har hämtats från olika register på SCB. Det rör sig om kön, preliminär PIF, ålder i 5-årsklasser, högsta avslutade utbildning (förgymnasial, gymnasial, eftergymnasial), yrke, utländsk/svensk bakgrund, vistelsetid i Sverige (ålder för inrikes födda), arbetsmarknadsstatus (sysselsättning, arbetslöshet, studerande, pension och sjuk) samt region (SKR:s 9 olika regioner).

De oberoende variablerna samvarierar med varandra i varierande grad. Ålder samvarierar exempelvis med utbildningsnivå på olika sätt samtidigt som utbildningsnivå är en variabel för vilken uppgift saknas för en relativt stor del av vår intressepopulation. Det innebär ett inkluderande av interaktionstermer behöver utforskas för en eventuell framtida modell. Detta blir framförallt relevant om det finns ett behov av att dra slutsatser om effekterna av de oberoende variablerna.

I de modeller där den beroende variabeln är en hushållsvariabel, snarare än en individuell inkomstvariabel, bör eventuellt fler oberoende variabler som relaterar till hushållets sammansättning beaktas. Det kan exempelvis vara relevant att kontrollera för eventuell partners inkomst, då en stor skillnad i ekonomiska förutsättningar mellan partners kan ge olika möjligheter till ekonomisk självständighet, vilket till exempel Medlingsinstitutets rapport om inkomstskillnader mellan kvinnor och män visat. Eventuell förekomst av barn, som vi i andra sammanhang betonat bör inkluderas i deskriptiv analys av ekonomisk jämställdhet, har här istället exkluderats ur modellerna eftersom det är en variabel som, åtminstone när en gemensam modell för kvinnor och män skapas, istället riskerar att osynliggöra delar av skillnaden mellan kvinnor och män. Samtidigt finns en liknande problematik för flera av de ingående variablerna. För att en regressionsanalys ska möjliggöra analyser med

en intersektionell ansats behöver därför, som även konstaterats ovan, interaktionseffekter ingå i en eventuell framtida modell.

Hypoteser

En hypotes som kan prövas är att *skillnaden mellan kvinnor och män utan insatser relaterade till funktionsnedsättning är likadan som skillnaden mellan kvinnor och män med insatser relaterade till funktionsnedsättning*. Hypotesen kan teoretiskt prövas genom att enbart använda kön i kombination med variabeln PIF (vilka tillsammans konstruerar fyra kategorier) som oberoende variabel och ett inkomstmått som beroende variabel. I en så sparsamt utformad modell finns dock en risk att hypotesen förkastas felaktigt till följd av att någon okänd faktor som inte ingår i modellen påverkar den beroende variabeln. En multivariat analys ger möjlighet att kontrollera för påverkan av ytterligare faktorer genom att inkludera ytterligare oberoende variabler.

För just den här hypotesen är inte skattade koefficienter för ingående variabler av primärt intresse. Den skattade effekten på den beroende variabeln kommer att bero av vilken kategori som är referenskategori, något som i sin tur är ett godtyckligt val. Däremot blir skillnaden mellan kvinnor och män för personer med beviljade insatser relaterade till funktionsnedsättning jämfört med samma skillnad bland personer utan sådana insatser relevant i sammanhanget. Dessa skillnader är oberoende av vilka referens kategorier som valts för de övriga förklarande variablerna.

Modellspecifikation

När den beroende variabeln är kontinuerlig kan linjär regressionsanalys vara ett bra sätt för att studera skillnader mellan våra fyra kategorier enligt ovan. I det här uppdraget har linjära regressionsmodeller därför undersökts för de beroende variablerna nettoinkomst, med respektive utan hänsyn tagen till växelvis boende barn samt kvinnors andel av mäns inkomst. För de beroende dikotoma¹⁰⁰ variablerna; låg ekonomisk standard och låg inkomststandard, har istället logistiska regressionsmodeller undersökts. Det innebär att vi genomgående kan pröva samma hypotes, även om vi i fallet med logistisk regression arbetar med oddskvoter.

Utmaningar

Det finns ett flertal utmaningar med att genomföra regressionsanalys med de registerdata som föreslagits. De oberoende variablerna hämtas från olika register. Hänsyn måste därför tas till att flera av dem avser andra referens tidpunkter än vad de beroende variablerna gör. För alla

¹⁰⁰ Dikotom innebär att den behandlar i två värden, till exempel låg inkomststandard/ inte låg inkomststandard eller låg ekonomisk standard/inte låg ekonomisk standard.

ingående variabler behöver referenstidpunkt och populationstäckning övervägas noga.

När analyser görs baserade på registerdata är antalet ingående observationer per definition mycket stort. När antalet observationer är mycket stort blir även mycket små skillnader mellan grupper statistiskt signifikanta i regressionsanalysen. Här behöver övervägas om noggrannheten i mätningen av ingående variabler samt modellspecifikationen är tillräckligt exakt, men även huruvida mycket små skillnader kan anses vara relevanta för frågeställningen som ligger till grund för hypotesprövningen.

Huvudsakliga resultat

Ett antal regressionsmodeller har undersökts inom ramen för det här uppdraget. Resultat från regressionsanalyserna i termer av regressionskoefficienter redovisas inte av flera skäl. Dels är PIF i skrivande stund en variabel på utvecklingsstadiet, dels syftade de inledande regressionsanalyserna främst till att utforska framkomliga vägar och utmaningar som behöver hanteras.

Resultaten från regressionsanalyserna motsäger inte resultat från den inledande framställningen av deskriptiv statistik. Då multivariat analys är mer resurskrävande behöver den tillföra ett mervärde. Nämnas bör att förklaringsgraden i modellerna blev mycket låg, vilket innebär att en stor del av variationen i de beroende variablerna inte förklaras av modellerna. Detta är heller inte nödvändigt i relation till de hypoteser som här formulerats. Vid en eventuell fortsatt ansats till multivariat analys behöver dock detta diskuteras vidare med användare av statistiken utifrån analysernas ändamål.

Möjliga nya jämställdhetsanalyser i SAPF

Föregående kapitel behandlade analyser av registerdata. Samtidigt är urvalsundersökningar av flera skäl en mycket viktig källa i sammanhanget. Det gäller särskilt SAPF som innehåller viktiga enkätfrågor om ekonomisk jämställdhet som vi inte kan besvara med hjälp av registerbaserade data. Det handlar bland annat, och här kanske framför allt, om statistiken som ingår i den detaljerade tabellen över *Befolkningen i och utanför arbetskraften*. Därutöver bygger statistiken i SAPF på den nationella enkätfrågan om funktionsnedsättning och inte på en registerbaserad proxyindikator. Betydelsen av att även inkludera den sortens mått i uppföljningar kan inte överskattas mot bakgrund av att PIF är ett rättighetsbaserat och potentiellt föränderligt mått.

Datat för SAPF 2023 blir tillgängligt under det första kvartalet av 2024. Ambitionen är därför att under 2024 undersöka eventuella möjligheter att genomföra regressionsanalys också på data från SAPF. Det är dock i skrivande stund oklart om det är görbart för SCB att genomföra sådana analyser på ett rättvisande sätt på surveydata med bortfall i den storleksordning som är fallet för SAPF. Referensåret 2022 var bortfallet 57 procent. Problematiken är samtidigt på intet vis unik för SAPF. SCB har därför för avsikt att under 2024, brett och tentativt inom myndigheten, undersöka frågan om möjligheter till multivariat analys på surveydata. Förhoppningen är att det arbetet ska vara till nytta för det fortsatta arbetet med analyser av ekonomisk jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning.

SAPF och jämställdhet: utfallsvariabler

Inom ramarna för det här uppdraget har en jämförelse gjorts av variabler som ingår i SAPF med variabler som redovisas inom jämställdhetsstatistiken (bland indikatorerna för uppföljning av den nationella jämställdhetspolitiken respektive i den senaste utgåvan av *På tal om kvinnor och män*). Denna visar att samtliga utfallsvariabler som ingår i SAPF är relevanta ur ett jämställdhetsperspektiv, men att samtliga variabler i AKU som är relevanta för jämställdhetsanalyser, och som därför vore möjliga att inkludera i SAPF, inte ingår i SAPF. Med det sagt är redovisningen i SAPF omfattande och de tillägg som föreslås att undersökas är avgränsade.

Deltidsarbete

När andelen kvinnor i arbetskraften ökade markant under 1970- och 1980-talen utgjordes en stor del av ökningen av kvinnor som arbetade lång deltid; 20–34 timmar per vecka. Sedan 1990 har andelen kvinnor i befolkningen som arbetar deltid, mycket övergripande beskrivet, sjunkit. Det berodde inledningsvis på en tilltagande arbetslöshet i början av årtiondet, men under de senaste 20 åren istället på att en allt högre andel kvinnor arbetar heltid. Bland männen är det en väsentligt lägre andel som arbetar deltid jämfört med kvinnor.¹⁰¹

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det centralt att se till såväl deltidsarbetets omfattning som orsakerna därtill. Indikatorerna för uppföljning av ekonomisk jämställdhet, liksom den återkommande bilagan om ekonomisk jämställdhet i Budgetpropositionen¹⁰², innehåller statistik från AKU om orsaker till deltidsarbete, vilken idag inte ingår i SAPF. AKU rymmer en fråga som lyder *Vad är den främsta anledningen till att du arbetar deltid?* och har en rad fasta svarsalternativ som kan särredovisas eller grupperas¹⁰³. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det centralt att särskilja de som svarat att de inte fått något heltidsarbete eller att arbetsgivaren enbart erbjuder deltid respektive de som arbetar deltid till följd av omvårdnad om barn eller närstående. Om detta skulle vara möjligt i nästa SAPF, med ett väsentligt större urval, vet vi inte. Det framstår dock inte som på förhand uppenbart ogörligt och är därför något som bör undersökas.

Frånvaroorsaker

I SAPF ingår redovisning av andelen sysselsatta som varit frånvarande från arbetet. Frånvaron kan till exempel bero på vård av barn, sjukdom eller semester. Orsaker till frånvaron särredovisas dock inte i SAPF, så som är fallet i tabellen (2.11) om *Befolkningen i och utanför arbetskraften*. I SAPF-tabellerna över sysselsatta som varit frånvarande från arbetet hela veckan är det män med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga som sticker ut såtillvida att de har en lägre självrapporterad frånvaro jämfört med övriga redovisningsgrupper.¹⁰⁴

Samtidigt indikerar resultat från Arbetsmiljöundersökningen (2017) att sysselsatta med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga i något större utsträckning än populationen, 16–74 år, som helhet uppgett *sjuknärvaro*, dvs. att de vid åtminstone ett tillfälle under det senaste året arbetat trots att de varit sjuka. Som orsak till sådan sjuknärvaro uppgav närmare hälften av kvinnorna och en tredjedel av männen med funktionsnedsättning att de arbetat trots

¹⁰¹ SCB (2022:3), sid.62-63

¹⁰² Se Regeringen (2023:2). Bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet

¹⁰³ Fråga Hs25 i AKU, [Ny blankett-Arbetskraftsundersökningarna \(AKU\) vers. 2023-01 \(scb.se\)](#)

¹⁰⁴ Se SCB (2023:2)

sjukdom eftersom de inte haft råd att vara sjuka, vilket var högre än motsvarande andelar i hela populationen. Skillnaden är dock större bland de som arbetat trots sjukdom till följd av att de varit rädda att förlora jobbet annars. Det rör sig om en femtedel (19 procent) av kvinnorna, och en nästan lika stor andel (16 procent) av männen, med funktionsnedsättning. Det är väsentligt högre andelar än i hela populationen där ungefär var tjugonde kvinna och man arbetat trots sjukdom på grund av rädsla att förlora arbetet.¹⁰⁵ Notera att populationen inte är helt jämförbar med den i SAPF, bland annat eftersom gruppen med funktionsnedsättning är avgränsad med en annan frågeställning, där andelen kvinnor och män som skattats ha en funktionsnedsättning är betydligt högre än i SAPF (se tabell 3 ovan).

En annan orsak till frånvaro från arbetet, utöver egen sjukdom, är föräldraledighet inklusive vård av barn (VAB), något som ur ett jämställdhetsperspektiv oftast är relevant att redovisa. Informationen finns i AKU då den ingår i frågeformulärets avsnitt om frånvaro. Ett sådant mått ingår specifikt i indikatorerna för uppföljning av den nationella jämställdhetspolitiken (indikator 2.8. *Frånvarande hela veckan p.g.a. föräldraledighet*). I det här sammanhanget är just AKU, som SAPF utgör tilläggsmodul till, en viktig källa för jämställdhetsstatistiken. Föräldrapenning och VAB ingår förvisso i den registerbaserade statistiken från Försäkringskassan men avser då enbart ersatta dagar och inte all faktisk frånvaro från arbetet. Skattningar som Försäkringskassan gjort indikerar att en relativt stor del av föräldraledigheten utgörs av dagar för vilka ersättning inte utbetalats¹⁰⁶. Inspektionen för Socialförsäkringen konstaterar i en ny rapport att både ojämställdhet och ojämlikhet framträder tydligare i den totala föräldraledigheten jämfört med de utbetalda föräldrapenningdagarna¹⁰⁷. De skriver att vi, om vi enbart ser till utbetalda dagar, riskerar att överskatta jämställdheten.¹⁰⁸

En kommande jämställdhetsanalys av SAPF bör inbegripa en översyn av möjligheter att fördjupa analysen av frånvaroorsakerna. I en sådan analys bör resultat från Arbetsmiljöundersökningen som indikerar en högre sjuknärvaro bland personer med nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning tas i beaktande.

¹⁰⁵ SCB (2022:3), sid.71

¹⁰⁶ Enligt skattningar av Försäkringskassan var kvinnor föräldralediga utan ersättning 31 procent av tiden och män 27 procent av tiden. Se SCB (2022:3), sid.56-57.

¹⁰⁷ Utöver skillnader mellan kvinnor och män använder föräldrar med mindre ekonomiska resurser, kort utbildning samt föräldrar som är utrikes födda flexibiliteten i försäkringen i mindre utsträckning.

¹⁰⁸ Inspektionen för Socialförsäkringen (2023)

SAPF och jämställdhet: bakgrundsvariabler

I SAPF redovisas statistiken efter funktionsnedsättning med eller utan nedsatt arbetsförmåga och kön. Därutöver görs redovisningen efter ålder (i tre åldersgrupper) eller utbildningsnivå eller födelse-land (grupperat efter in- respektive utrikes födda). Vidare görs inledningar efter anställda eller företagare respektive yrke och sektor. Frågan är om ytterligare bakgrundsvariabler bör inkluderas.

Vilka bakgrundsvariabler som inkluderas i en jämställdhetsanalys beror på syftet med analysen och valet av variabler bör utgå från ämneskunskap. Jämställdhetsmyndigheten skriver som framgått att analyser av ekonomisk jämställdhet utöver kön bör inkludera ålder och eventuell förekomst av barn samt jämförelser mellan in- respektive utrikes födda¹⁰⁹. Analyser av utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden lyfts återkommande i sammanhang som avser ekonomisk jämställdhet.

En anledning till att inkludera fler bakgrundsvariabler än kön i statistiken kan vara att skillnader mellan kvinnor och män annars riskerar att osynliggöras. I en tidigare SCB-rapport från ett regeringsuppdrag om könsuppdelad statistik nämns ett konkret exempel på detta, nämligen jämställdhetsstatistik om sysselsatta som varit frånvarande hela veckan till följd av vård av barn¹¹⁰. I sådan statistik syns inte väsentliga skillnader mellan kvinnor och män om vi inte också delar upp svaren mellan de som har respektive inte har småbarn. När- eller frånvaro av barn, och då i synnerhet småbarn, är även av betydelse för andelen kvinnor som arbetar hel- respektive deltid. Medan andelen sysselsatta kvinnor som arbetar deltid mycket övergripande beskrivet, och med vissa undantag, under lång tid har ökat med antalet barn och omvänt med det yngsta barnets ålder, så har andelen sysselsatta män som arbetar deltid inte påverkats av detta i samma utsträckning. Det är önskvärt att undersöka om SAPF kan och bör kompletteras med en redovisningsgrupp för personer med (små)barn, åtminstone i redovisning av arbetstidens omfattning respektive frånvaro från arbetet.¹¹¹

¹⁰⁹ Jämställdhetsmyndigheten (2022)

¹¹⁰ SCB (2023:1)

¹¹¹ Det framstår som lämpligt att urskilja gruppen med barn i åldern 0–5 år respektive 6–12 år. Om detta inte är möjligt; att urskilja gruppen med barn i åldern 0–12 år och om detta heller inte är möjligt; gruppen med barn i åldern 0–16 år. Åldersavgränsningen bottenar dels i regelverket kring ersättning för vård av barn (Se [Vård av barn \(vab\) - Försäkringskassan \(forsakringskassan.se\)](#)), dels i att vi sedan tidigare vet att andelen sysselsatta kvinnor som arbetar deltid är större bland de vars yngsta barn är i förskoleålder (SCB 2022:3. Sid.67)

Till det fortsatta arbetet

I det här uppdraget har den tilltänkta variabeln PIF undersökts för användning i analyser av ekonomisk jämställdhet och en inledande översyn gjorts av redovisningen inom SAPF ur ett jämställdhetsperspektiv. Exakt vad som kommer att vara möjligt att redovisa under 2024 går inte att veta på förhand. Vad som däremot kan konstateras är att framställningen av ny statistik behöver vara fast förankrad i ämneskunskap. Den dokumentation som funnits i form av andra myndigheters rapporteringar från regeringsuppdrag på området har varit en utgångspunkt i det här arbetet; framför allt i valet av variabler att inkludera i de tentativa analyserna. Samtidigt har dessa analyser visat på nya frågeställningar som behöver besvaras innan statistikframställningen fastställs. PIF har ett potentiellt brett användningsområde, men det betyder inte att variabeln är lämplig för alla analyser. Om PIF fastställts och data för SAPF 2023 finns tillgängligt behöver möjliga ansatser i de fortsatta analyserna som skisserats i det här uppdraget diskuteras med expertmyndigheter på området.

I flertalet underlag som utgjort utgångspunkter i det här arbetet efterfrågar användare statistik som möjliggör analyser med en intersektionell ansats. Det innebär bland annat att jämställdhetsstatistiken behöver inkludera statistik om funktionsnedsättning och att SAPF behöver inkludera ett jämställdhetsperspektiv. Samtidigt, vilket här är helt centralt, räcker det inte med att lägga till variabler i befintliga tabeller. Helt nya tabeller, som delar i en större uppsättning indikatorer, behöver tas fram för att på ett rättvisande sätt belysa ekonomisk (o)jämställdhet bland personer med funktionsnedsättning. Därtill behöver behoven av, givet de begränsade möjligheterna till, multivariata analyser fortsatt undersökas. För att långsiktigt ta fram ytterligare officiell statistik om jämställdhet mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning krävs ett rättsligt stöd.

Behandling av känsliga personuppgifter

Enligt artikel 9.1 dataskyddsförordningen är det som huvudregel förbjudet att behandla känsliga personuppgifter. Uppgifter som räknas som känsliga personuppgifter enligt artikel 9.1 är uppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening, behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Uppgift om funktionsnedsättning räknas här till uppgifter om hälsa. Uppgift om en persons kön är inte i sig en känslig personuppgift enligt artikel 9.1, men det kan under vissa omständigheter vara så att uppgifter om könsidentitet räknas som

känsliga personuppgifter, beroende av i vilket sammanhang som uppgifterna ska användas och analyseras.

Ett undantag till förbudet om framställning och behandling av känsliga personuppgifter är om den enskilde lämnat samtycke till behandling av vissa känsliga personuppgifter för ett specifikt ändamål. Detta gäller dock inte i de fall förbudet inte kan upphävas av den enskilde. I framställning och spridning av officiell statistik anses det föreligga ett sådant förbud. Ett annat undantag till behandling av känsliga personuppgifter är om behandlingen är nödvändig för statistikändamål, givet att vissa förutsättningar är uppfyllda. Det är mot bakgrund av detta som behandling av personuppgifter om funktionsnedsättning kan göras inom föreliggande uppdrag.

I framställning av officiell statistik gäller dock förbudet om framställning och behandling av känsliga personuppgifter så länge som inte regeringen meddelat något annat. Regler om hur personuppgifter och särskilt känsliga personuppgifter får behandlas för den officiella statistiken finns i 14 § och 15 § lagen (2001:99) om den officiella statistiken och i 8 § och bilagan till förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Nuvarande bilaga medger begränsade möjligheter att redovisa officiell jämställdhetsstatistik som även inkluderar funktionsnedsättning. Sådan statistik får i dagsläget enbart framställas om den inte kräver ytterligare bearbetning av personuppgifter. Därutöver saknas, till följd av begränsningar för SCB att behandla känsliga uppgifter om hälsa för utbildningsstatistik, uppgift i SCB:s register om befolkningens utbildning och studiedeltagande för personer som gått i särskolan - som från juli 2023 kallas för anpassad grund- och gymnasieskola - vilket är av särskild betydelse här. En tidigare studie som SCB genomfört indikerar exempelvis att det saknas uppgift om utbildning för närmare hälften av personerna i åldern 16-64 år som under 2021 hade bostad med särskild service som insats enligt LSS. Anledningen till att uppgift om utbildningsnivå saknas är antingen att personen har gått i särskolan eller att personen invandrat till Sverige efter skolpliktig ålder. Eftersom majoriteten i gruppen var födda i Sverige dras slutsatsen att de flesta som saknar uppgift har gått i särskola.¹¹²

SCB har, i hemställan till regeringen daterad den 2023-04-25, föreslagit att det i bilagan till förordning (2001:100) ska ändras så att SCB får ytterligare stöd för att i vissa fall för utbildningsstatistik och för jämställdhetsstatistik behandla känsliga personuppgifter som avser hälsa. För att statistik om funktionsnedsättning ska kunna tas fram i syfte att framställa officiell statistik om jämställdhet krävs att den av SCB föreslagna förordningsändringen genomförs. Inom områdena

¹¹² SCB (2023:3)

levnadsförhållanden och arbetskraftsundersökningar finns det redan idag förutsättningar att behandla och publicera statistik om personer med funktionsnedsättning, vilket också görs inom ULF och SAPF. Det är statistikens ändamål och inte dess organisatoriska hemvist som är av betydelse i sammanhanget och ändamålet är här att belysa (o)jämsällldhet.

Referenser

Arbetsförmedlingen (2018). *Översyn av termen nedsatt arbetsförmåga. Återrapportering enligt Arbetsförmedlingens regleringsbrev.*

Arbetsmarknadsdepartementet (2020). *Om att stödja arbetet med jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter.* Regeringsbeslut A2020/02041.

Arbetsmarknadsdepartementet (2022). *Uppdrag att göra jämställdhetsanalyser av löneinkomster och andra inkomster.* Regeringsbeslut A2022/00945.

Arbetsmiljöverket (2022). *Arbetsmiljöstatistik. Rapport 2022:2.* ISSN 1652-1110.

Brottsförebyggande rådet (2022). *Redovisning av uppdraget att analysera möjligheterna att i NTU inkludera bakgrundsinformation om hbtqi-identitet och andra diskrimineringsgrunder.*

Europarådet (2011). *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.*

Eurostat. (2014). *Towards a harmonised methodology for statistical indicators - Part 1: Indicator typologies and terminologies.* [Towards a harmonised methodology for statistical indicators — Part 1: Indicator typologies and terminologies - 2014 edition - Products Manuals and Guidelines - Eurostat \(europa.eu\)](#) [2023-08-23].

Eurostat. (2017:1). *Towards a harmonised methodology for statistical indicators - Part 2: Communicating through indicators.* [Towards a harmonised methodology for statistical indicators — Part 2: Communicating through indicators - Products Manuals and Guidelines - Eurostat \(europa.eu\)](#) [2023-08-23].

Eurostat. (2017:2). *Towards a harmonised methodology for statistical indicators - Part 3: Relevance of indicators for policy making.* [Towards a harmonised methodology for statistical indicators — Part 3: Relevance for policy making - Products Manuals and Guidelines - Eurostat \(europa.eu\)](#) [2023-08-23].

Folkhälsomyndigheten (2015). *Delrapportering av regeringsuppdrag inom ramen för "En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016".*

IFAU (2017). *Våldsbrott får stora konsekvenser för offrets hälsa och arbetsliv.* [IFAU](#) [2023-05-11].

IFAU (2021). Remissvar till Finansdepartementet. *En gemensam angelägenhet SOU 2020:46*. [IFAU](#) [2022-07-11].

Inspektionen för Socialförsäkringen (2023). *Vilka föräldrar använder obetald föräldraledighet? En analys av hur mammor och pappor kombinerar föräldrapenning och obetald föräldraledighet*.
Sammanfattning av Rapport 2023:11.

Johansson, Lena i Jämställdhetsmyndigheten (2022), *Indikator för likvärdigt arbete*. Bilaga 3 till Jämställdhetsmyndighetens rapport 2022:2.

Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Ekonomisk jämställdhet – En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet*. Rapport 2022:2.

Manga Edda, Gardell Mattias, Behtoui Alireza, León Rosales René och Ekelund Alexander. (2022). *Att mäta rasism*. Mångkulturellt centrum.

Medlingsinstitutet (2021). *Svar på remiss av SOU 2020:46 En gemensam angelägenhet*. [Svar på remiss av SOU 2020:46](#).

Medlingsinstitutet (2023:1). *Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2022*.

Medlingsinstitutet (2023:2). *Inkomstskillnader mellan kvinnor och män*.

Myndigheten för delaktighet (2023). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken. Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022*.

Myndigheten för delaktighet och Jämställdhetsmyndigheten (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet*.

Nyberg, Anita (2005) *Har den ekonomiska jämställdheten ökat sedan början av 1990-talet?* i SOU 2005:66.

Näringsdepartementet (2006). *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*. Proposition 2005/06:155.

Regeringen (2021). *Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031*. S2021/06595.

Regeringen (2023:1). *Jämställdhetsintegrering*. [Jämställdhetsintegrering - Regeringen.se](#) [2023-08-23].

Regeringen (2023:2). *Budgetpropositionen för 2024*. Regeringens proposition 2023/24:1.

SCB (2016). *SCB:s plan för Jämställdhetsintegrering*.

SCB (2022:1). *Statistisk lägesbild 2022 – Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige*.

SCB (2022:2). [Mål 5 – Jämställdhet \(scb.se\)](#) [2023-05-26].

SCB (2022:3). *På tal om kvinnor och män 2022*.

SCB (2022:4). *Definition av funktionsnedsättning i Undersökningarna av levnadsförhållanden. Delrapportering av regeringsuppdrag. Levnadsförhållanden 2022:3*.

SCB (2022:5). [Fråga för att mäta funktionsnedsättning](#). A2021/3114. [2023-07-26].

SCB (2023:1). *Könsuppdelad statistik - Återrapportering av ett regeringsuppdrag*.

SCB (2023:2). *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022*.

SCB (2023:3). *Personer med funktionsnedsättning i bostad med särskild service - Sysselsättning och inkomster*.

SCB (2024:1). *Förslag på registerbaserat mått om funktionsnedsättning. Delrapportering av regeringsuppdrag*.

SCB (2024:2). *Olika sätt att mäta funktionsnedsättning. Delrapportering av regeringsuppdrag*.

SCB (2024:3). *Levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning Slutrapport regeringsuppdrag. A2021/3114*.

Socialdepartementet (1994). *Jämställdhetspolitiken: Delad makt – delat ansvar*. Proposition 1993/94:147.

Socialdepartementet (2016). *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Regeringens skrivelse 2016/17:10.

Socialdepartementet (2017). *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. Proposition 2016/17:188.

Socialdepartementet (2021). *Uppdrag angående statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning*. Regeringsbeslut 2021-09-02.

Socialstyrelsen (2023:1). *Socialstyrelsens termbank*. <https://termbank.socialstyrelsen.se/> [2023-07-26].

Socialstyrelsen (2023:2). *Statistik om ekonomiskt bistånd 2022*.

SOU (2005:66). *Makt att forma samhället och sitt eget liv – Jämställdhetspolitiken mot nya mål*.

SOU (2015:50). *Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv*. Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i arbetslivet.

SOU (2015:86). *Mål och myndighet - En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*. Betänkande av Jämställdhetsutredningen.

SOU (2020:46). *En gemensam angelägenhet*. Betänkande av Jämlikhetskommissionen.

SOU (2022:4). *Minska gapet – Åtgärder för jämställda livsinkomster*. Betänkande av Kommissionen för jämställda livsinkomster.

UNECE (2019). *Guidelines on producing leading, composite and sentiment indicators*.

Utbildningsdepartementet (2013). *Utbildningsdepartementet Ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken*. Ds 2013:37.

Bilaga 1 – Befintliga indikatorer för uppföljning av ekonomisk jämställdhet

Nr	Indikator	Källa
2.1	Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 20-64 år	Inkomst och taxeringsregistret
2.2	Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 65 år och äldre	Inkomst och taxeringsregistret
2.3	Disponibel inkomst per konsumtionsenhet för hushåll 20-64 år efter hushållstyp	Inkomst och taxeringsregistret
2.4	Disponibel inkomst efter hushållstyp och antal barn	Inkomst och taxeringsregistret
2.7	Ersatta dagar med föräldrapenning och för vård av barn 1974-	Försäkringskassan
2.8	Frånvarande hela veckan p.g.a. föräldraledighet efter frånvarotid och utbildningsnivå	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.11	Befolkningen 20-64 år i och utanför arbetskraften	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.11b	Anställda 20-64 år efter näringsgren och sektor	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.12	Relativa arbetskraftstal efter ålder 1970-	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.13	Befolkningen och relativa arbetskraftstal efter ålder och födelseregion	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.14	Sysselsättningsgrad för personer i åldern 20-74 år efter ålder	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.15	Anställda 20-64 år efter sektor och anknytningsgrad till arbetsmarknaden	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.16	De 30 största yrkena	Yrkesregistret
2.17	Grad av könsdominans på arbetsmarknaden	Yrkesregistret
2.18	Segregeringsindex efter ålder	Yrkesregistret
2.19	Sysselsatta 20-64 år efter ålder och överenskommen arbetstid	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.19b	Andel personer 20-64 år efter arbetskraftstillhörighet och överenskommen arbetstid.	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.20	Sysselsatta 20-74 år efter ålder och genomsnittlig överenskommen arbetstid	Arbetskraftsundersökningar (AKU)

Nr	Indikator	Källa
2.21	Sysselsatta 20-64 år efter ålder och anknätningsgrad till arbetsmarknaden	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.22	Tidsbegränsat anställda i åldern 20-64 år efter typ av anställning	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.23	Sysselsatta föräldrar 20-64 år med hemmavarande barn 16 år och yngre efter yngsta barnets ålder och anknätning till arbetsmarknaden	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.24	Sysselsatta föräldrar i åldern 20-64 år med hemmavarande barn 16 år och yngre efter yngsta barnets ålder och arbetstidens längd	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.24b	Sysselsatta 20-64. Faktisk och överenskommen arbetstid i genomsnitt per vecka efter hushållstyp	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.25	Sysselsatta 20-64 år efter ålder och vanligen arbetat tid som heltid och deltid	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.26	Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20-64 år	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.27	Arbetslösa 20-64 år efter utbildningsnivå och tid i arbetslöshet	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.28	Undersysselsatta deltidsanställda 20-64 år efter utbildningsnivå och tid som undersysselsatt	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.29	Undersysselsatta deltidsanställda 20-64 år efter ålder	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.30	Personer 20-64 år som inte tillhör arbetskraften efter huvudsaklig verksamhet	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.31	Pågående sjukpenningfall i december åren 1974-	Sjukfall, Försäkringskassan
2.32	Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder december	Försäkringskassan
2.33	Frånvarande p.g.a. sjukdom hela eller del av referensveckan efter ålder	Arbetskraftsundersökningar (AKU)
2.34	Företagare 20 år och äldre efter näringsgren och ålder	Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)
2.35	Nystartade företag efter näringsgren och ledningens sammansättning	Tillväxtanalys
2.36	Nystartade företag efter näringsgren och nationell bakgrund	Tillväxtanalys
2.37	Företagare 20 år och äldre efter antal sysselsatta i företaget samt företagens juridiska form	Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)

Bilaga 2 – Frågor om funktionsnedsättning i urvalsundersökningar

Funktionsnedsättning i Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning (SAPF)

Från och med 2023 används i SAPF den av SCB föreslagna enfrågelösningen för att avgränsa gruppen med funktionsnedsättning, nämligen om personen svarat ja på frågan:

- *Har du någon funktionsnedsättning?
Det kan till exempel vara en fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
Svara utifrån din egen uppfattning.*

Till personer som svarat ja på denna fråga ställs en följdfråga om nedsatt arbetsförmåga:

- *Bedömer du att din funktionsnedsättning gör att din arbetsförmåga är nedsatt? Skulle du säga mycket nedsatt, delvis nedsatt eller inte alls?*

Svarsalternativen till denna fråga är Ja, mycket/Ja, delvis/Nej, inte alls/Vet ej. Denna fråga ställs både till sysselsatta och ej sysselsatta och för ej sysselsatta uppmanas uppgiftslämnaren försöka svara även om hen inte arbetar eller aldrig har arbetat.

Funktionsnedsättning i Arbetskraftsundersökningarna (AKU)

I AKU ställs frågor utifrån GALI (Global Activity Limitation Indicator)¹¹³. Frågeformuleringen i GALI lyder:

- *Har du, på grund av hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör? med tilläggsinformationen: Avser både arbete/studier och fritid, och kan bero på alla typer av fysiska och känslomässiga hälsoproblem.*

Svarsalternativen är Ja, mycket svårt/ Ja, ganska svårt/ Nej, inte alls svårt. För de som svarar mycket svårt eller ganska svårt ställs frågan:

¹¹³ För mer information om GALI se Eurostats hemsida [webbsida](#)

- *Har du haft dessa svårigheter under åtminstone de senaste 6 månaderna?*

Definitionen på personer med funktionsnedsättning/ nedsatt aktivitetsförmåga är de som svarat *mycket svårt* eller *ganska svårt* och svarat att dessa svårigheter funnits under minst de senaste sex månaderna.

Funktionsnedsättning i Befolkningens IT-användning (BITA)

I BITA ingår den första delen av GALI:

- *Har du, på grund av hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör?* med tilläggsinformationen: Avser både arbete/studier och fritid, och kan bero på alla typer av fysiska och känslomässiga hälsoproblem.

Frågan ställs vartannat år från och med 2022 års undersökning.

Funktionsnedsättning i Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)

I ULF ställs flera frågor om funktionsnedsättning; Washington group short set on functioning (WG-SS), en nationell fråga samt GALI. Definitionerna av funktionsnedsättning skapas genom att kombinera dessa frågor på olika sätt.

Funktionsnedsättning ULF, definition 1 (WG-SS)

Gruppen personer med funktionsnedsättning är de personer som svarat *stora svårigheter* eller *kan inte alls* på minst en av frågorna i WG-SS.

Denna definition är den som Washington Group rekommenderar. Definitionen kommer att användas även av andra aktörer, till exempel kommer Eurostat troligen att använda den i sin publicering baserat på SILC. Definitionen kan därmed användas bland annat för jämförelse med andra länders statistik, där samma definition används.

Funktionsnedsättning ULF, definition 2

Gruppen personer med funktionsnedsättning enligt definition 2 är de personer som svarat *stora svårigheter* eller *kan inte alls* på minst en av frågorna i WG-SS och/eller har svarat ja på den nationella frågan

- *Har du någon fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning?*

Denna definition använder SCB i redovisningen av den officiella statistiken om levnadsförhållanden baserat på ULF från och med redovisningen av ULF 2021.

Funktionsnedsättning ULF, nationell fråga

I ULF ställs från och med 2023 den enfrågelösning som föreslagits av SCB.

- *Har du någon funktionsnedsättning?
Det kan till exempel vara en fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.*

Frågan avser intervjupersonens egen uppfattning. Svartalternativen är Ja/ Nej/ Vet ej / Vill inte svara.

Denna fråga utgör tillsammans med WG-SS vad som i ULF benämns definition 2 på funktionsnedsättning, se ovan. Om intervjupersonen svarar ja på den nationella frågan ställs följdfrågan

- *Tycker du att din funktionsnedsättning innebär några svårigheter?*

Svartalternativen på denna fråga är Nej, inga svårigheter/ Ja, vissa svårigheter/ Ja, stora svårigheter/ Ja, det finns något som jag inte alls klarar av/ Vet inte / Vill inte svara.

Funktionsnedsättning ULF, GALI

I ULF benämns GALI-måttet ”nedsatt aktivitetsförmåga” och definitionen som används är de som svarat *mycket svårt* eller *ganska svårt* på frågan:

- *Har du, på grund av hälsoproblem, svårt att klara av sysslor eller delta i aktiviteter som folk i allmänhet gör? och på följdfrågan svarat att dessa svårigheter har funnits i minst sex månader.*

Frågan kan också delas upp i hög grad av nedsatt aktivitetsförmåga genom att avgränsa till de som svarat *mycket svårt* på första frågan och ja på att svårigheterna funnits i minst sex månader.

Funktionsnedsättning i Arbetsmiljöundersökningen (AMU)

I Arbetsmiljöundersökningen ställs frågan om funktionsnedsättning på följande sätt:

- *Med funktionsnedsättning menas här att man kan ha en kognitiv funktionsnedsättning som t.ex svårt att koncentrera sig, komma ihåg, läsa, skriva eller uttrycka sig. Det kan också handla om nedsatt syn, nedsatt hörsel, nedsatt rörelseförmåga, överkänslighet, psykisk funktionsnedsättning/ohälsa, trötthet, smärta eller något liknande.*

Med den här definitionen, har du en funktionsnedsättning?

Till denna fråga finns sedan tre följdfrågor till dem som svarar ja:

- *Bedömer du att din funktionsnedsättning medför att din arbetsförmåga är nedsatt? [Ja/Nej]*
- *Känner din arbetsgivare till att du har en funktionsnedsättning? [Ja/Nej]*
- *Tycker du att arbetsgivaren har gjort vad som är möjligt för att underlätta för dig i ditt arbete? [Ja, i hög grad/Ja, i viss mån/Nej, inte alls]*

Funktionsnedsättning i Hälsa på lika villkor (HLV)

I Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät Hälsa på lika villkor definieras funktionsnedsättning som då minst ett av följande fyra kriterier är uppfyllda:

1. Har svarat att de har någon långvarig sjukdom, besvär efter olycksfall, någon nedsatt funktion eller annat långvarigt hälsoproblem *och* även svarat att dessa besvär medför nedsatt arbetsförmåga eller är ett hinder i andra dagliga sysselsättningar
2. Har svarat 'nej (inte ens med glasögon)' på frågan: - Kan du utan svårigheter se och urskilja vanlig text i en dagstidning?
3. Har svarat 'nej (inte ens med hörapparat)' på frågan: - Kan du utan svårighet höra vad som sägs i ett samtal mellan flera personer?
4. Har svarat att de inte kan gå upp ett trappsteg utan besvär eller inte kan ta en kortare promenad (cirka 5 minuter) i någorlunda rask takt eller behöver hjälpmedel eller hjälp av någon annan person för att förflytta sig utomhus.

Funktionsnedsättning i Miljöhälsoenkäten

I Miljöhälsoenkäten som samordnas av Folkhälsomyndigheten ställs den nationella frågan. Miljöhälsoenkäten genomförs i syfte att ge underlag för befolkningens miljöexponeringar och miljörelaterade hälsa.

- *Har du någon funktionsnedsättning?
Det kan till exempel vara en fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.*

Frågan avser intervjupersonens egen uppfattning. Svartalternativen är Ja/ Nej/ Vet ej / Vill inte svara.

Funktionsnedsättning i European Health Interview Survey (EHIS)

EHIS är en europeisk hälsoundersökning som organiseras av EU-kommissionens statistikbyrå Eurostat. I Sverige är det Folkhälsomyndigheten som genomför den svenska delen av undersökningen. Resultaten publiceras av Eurostat.

EHIS innehåller frågor om fysiska begränsningar samt syn- och/ eller hörselnedsättning. Till gruppen 55 år eller äldre ställs även frågor om begränsningar när det kommer till egenvård samt begränsningar när det gäller aktiviteter i hemmet såsom hushållsarbete.

Även GALI ingår som en del i EHIS.

Bilaga 3 – Registerbaserat mått

SCB har fått i uppdrag av Socialdepartementet att föreslå ett registerbaserat mått för personer med funktionsnedsättning som på sikt ska kunna användas som en bakgrundsvariabel vid analys av levnadsförhållanden. Det går att ta del av förslaget i sin helhet i rapporten *Förslag på registerbaserat mått om funktionsnedsättning, delrapportering av regeringsuppdrag (SCB 2024)*.

Det registerbaserade mått för funktionsnedsättning som SCB föreslår konstrueras genom att avgränsa en population med insatser relaterade till funktionsnedsättning. Måttet *Personer med insatser relaterade till funktionsnedsättning (PIF)* består av personer som fått minst en insats relaterad till funktionsnedsättning beviljad under ett kalenderår, och är därmed inte ett mått på alla personer med funktionsnedsättning i befolkningen, utan på personer som har fått insatser beviljade. Alla med funktionsnedsättning har inte insatser och alla har inte heller behov av insatser. Måttet förslås vara befolkningstäckande för alla åldrar. Det medför att måttet enkelt kan anpassas för statistik oavsett vilken åldersavgränsning som efterfrågas.

I den preliminära variabel som används i denna rapport ingår inte alla insatser som förslås ingå i en slutlig variabel. De insatser som inte ingår är samtliga inom utbildningsområdet och berör företrädesvis befolkningen i åldern 6 till 20 år, vilket bedöms i ringa grad påverka analysen i denna rapport. De insatser som ingår i föreliggande variabel, är insatser för personer 20 till 65 år som har en funktionsnedsättning. Dessa syftar ofta till att personen ska kunna bibehålla eller uppnå en etablering på arbetsmarknaden. Vilka insatser som ingår framgår av tabell 1 nedan.

Tabell 1. Ingående insatser relaterade till funktionsnedsättning 20–64 år i preliminär version av PIF

Insats eller ersättning	Källa
• Insatser för personer med funktionsnedsättning i enlighet med Socialförsäkringsbalken (2010:110). • Assistansersättning • Bilstöd • Vårdbidrag • Omvårdnadsbidrag • Handikappersättning • Merkostnadsersättning • Aktivitetsersättning • Sjukersättning • Bidrag till arbetshjälpmedel	Försäkringskassan
• Inskrivna vid Arbetsförmedlingen med insats relaterad till funktionsnedsättning (t.ex. arbetshjälpmedel) i enlighet med Förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	Arbetsförmedlingen
• Insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) • Socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning enligt Socialtjänstlagen (SOL)	Socialstyrelsen

Källa: SCB 2024, Förslag på registerbaserat mått om funktionsnedsättning. Delrapportering av regeringsuppdrag 2024-01-31.

